

CRÒNIQUES I COMENTARIS D'ACTUALITAT

OCTUBRE DE 1948

Dalí i Miró o el plet de les corbates

Albert Viladot

247.11.42

FOCS D'ARTIFICI

Notícies de confiança ens donen la seguretat que a Rússia s'està preparant una nova *purga intel·lectual*. Procediment i finalitat seran els de sempre i això no ens ha de sorprendre. El veritablement interessant és conèixer quines han estat les desviacions d'ideari entre els escriptors comunistes i les causes de les mateixes. Indubtablement, després d'una guerra guanyada gràcies no als soviets com a doctrina sinó als russos com a poble envaït, s'haurà despertat un nou anhel nacionalista, enemic número u del sovietisme. En el camp de l'esperit és on més aviat es desvetlla aquest sentiment. És clar que estem en el terreny de la hipòtesi lògica, que tant per hipòtesi com per lògica té una mínima aplicació al gran estat oriental.

Bateig

Una de les cerimònies més conegudes dels darrers mesos fou sens dubte l'exposició de *ninots grotescos* de Francesc Espriu a la Sala Caralt. Ens plau de remarcar que fou precedida per un curiós bateig: El padrí va ésser el secund crític d'art Alexandre Cirici: el batejat, Espriu. El nom imposat, un d'aquest noms d'origen grec o llatí. Fou, exactament, el de *coroplasta*. És evident que la titulació ha fet efecte malgrat que potser a Grècia i a Roma no en sapiguem res.

Moral i quantitat

En una escola terrorista per a la preparació d'agents polítics destinats a agitar el que sigui convenient, un professor, segurament l'encarregat de la classe d'Ètica, manifesta:

Camarades, el matar un sol home és un assassinat: el matar-ne cinc-cents només és una estadística.

Moisès ministre

Un diputat anglès, queixant-se de l'excés de paperassa i de burocràcia, ha dit en plena Cambra dels Comuns:

Si Moisès hagués estat Ministre de Transports, els jueus encara no haurien arribat a Palestina!

Llàstima no haver-ho sabut: abans, car s'hauria estalviat l'actual problema sionista.

Un comentari a «Gilda»

La comentadora és una velleta de setanta-cinc anys, besàvia, de bona família i, a més, ben educada. El comentari, fet tot movent el cap amb escepticisme, és més eloqüent que tot un tractat sobre la subversió de valors en el món actual. Diu:

Això és una comèdia d'apatxes...

A l'abast de tothom

Ignasi F. Iquino, el director de «Tambor del Bruch», fa sortir en aquest film un traginer que té una mula. Al traginer se li explica degudament què és la Pàtria, però ell no ho entén. Veient aquesta dificultat, a l'escena següent, el senyor Iquino li mata la mula. Encadenat ràpid i per tota explicació, li diuen: «Veus? La teva mula era la teva Pàtria...» A l'abast de tothom, i, sortosament, de les tisores que suprimiren l'escena.

Adeptes

Josep Palau-Fabre és un poeta de bona fusta i d'unes formes d'expres-

sió fortament carregades de sal i de pebre amb tons verdosos. Els seus darrers llibres, entre els quals destaca *CLANCA* produïren enrenou considerable, especialment entre els joves aprenents de la impremta on fou confeccionat. Organitzaren algunes lectures col·lectives i, per al pròxim llibre, fins i tot estan disposats a fer hores extraordinàries.

Navegació i sexe

Una bona amiga nostra, dama de societat barcelonina, per a la qual la llengua de Rabelais servia intactes la major part dels seus secrets, viatjava en un navili francès, de L'Havre a Nova York. El seu sibirisme i el seu desconeixement de la traducció exacta de la paraula *matalàs* foren les causes per les quals, arribada la nit, exigí a l'estorot «maitre»:

«Monsieur, pour bien dormir j'ai besoin de trois matelots...!»

París esguarda Africa

Un jove autor, Robles, ha guanyat el premi de teatre francès amb una comèdia: «Montserrat», de grans qualitats. El conegut i terrible Montherlant ha presentat al públic el drama: «Le Maître de Santiago». A Nîmes, malgrat l'oposició de la Societat Protectora d'Animals, s'han celebrat curses de braus amb cartells als «boulevards» parisencs. Carme Amaya ha hagut d'actuar el doble del temps previst. «Yerma» i «La Casa de Bernarda Alba» de García Lorca i «Divinas Palabras» de Valle Inclán, han estat esdeveniments de la finida primavera. El Teatre Nacional Francès ofereix una vella comèdia del segle passat, «Espanyols a Dinamarca», de Pròsper Mérimée...

LA NOSTRA PORTADA - Joan Miró ara fa uns mesos vingué a Barcelona i entre altres activitats feu unes sibil·lines manifestacions tot dient que Salvador Dalí era un pintor de corbates. Salvador Dalí, que ens ha visitat més recentment, assabentat de l'afar no va tardar a afirmar que el greu no era ésser pintor de corbates sinó tenir la desgràcia que els quadres que un pintés s'assemblassin a les corbates, que era el que li passava a Joan Miró. Aquesta agressiva controvèrsia ha unit per un moment en l'actualitat catalana les figures de dos dels nostres més pintorescos i discutits representants en el camp de les activitats artístiques. Resta però el problema bàsic: Dalí i Miró que a l'estranger i en gran manera als Estats Units acaparen l'atenció dels crítics i dels seguidors de les més recents tendències de la pintura moderna, i que gaudeixen d'una gran popularitat, aquí, a casa nostra, no han passat gaire més enllà d'ésser els personatges centrals d'algun reportatge sensacionalista destinat a les revistes més populars. Els museus i col·leccionistes, i els ambients artístics els tenen tancades les portes. Qui tindrà raó?

PÒRTIC

Quan es parla una llengua i es coneixen unes tradicions; quan una realitat històrica present o d'ahir, se sent com quelcom fortament lligat a la nostra manera de pensar i de viure; en un mot, quan es realitza en el nostre moment vital això que podem anomenar *consciència de cultura*; i, paral·lelament, quan la concreció del nostre pensament es troba sobtada per una indiferència circumstancial, ens és lícit i gairebé obligat un escorcoll a fons del què podem entendre i podem anomenar *Cultura*.

Vista des de dintre, la cultura és la realització d'uns valors espirituals col·lectius. Vista des de fora, és, senzillament, un concepte de vida.

No cal remarcar el caràcter de collectivitat que una cultura pressuposa, però sí que hem de fer front a una dificultat que pot tenir valor de lleial objecció. Serà la de qui digui que l'Esperit humà té identitat de fins, identitat teleològica com dirien els escolàstics, i que, per tant, la seva realització, per a què sigui autèntica i amb el suprem valor de veritat imprès, ha d'ésser única. O sia que la Cultura ha d'ésser única i indiferenciada arreu. Acceptant-ho així, la vocació i tasca de tots els que es consagren a una cultura determinada, prenen els caràcters inequívocs d'una orientació sectària.

Però, no és així. Certament, les finalitats són unes. No solament la suprema que com a homes de profundíssima arrel religiosa hem d'acceptar, sinó també altres finalitats mediatas. No està en contradicció amb la més pura ortodòxia, no solament teològica, sinó mental, el dir que si bé la finalitat és una, els camins poden ésser diversos... Fonamentades unes bases essencials comunes com a filles d'una mateixa espècie amb vocacions sobrenaturals, el bé terrenal, la veritat i la justícia, la bellesa i l'apropament als ideals de més enllà, es poden assolir, tan a través d'una concepció nòrdica, com llatina, oriental com oceànica. No ens farà respectar aquesta idea de l'essència de la cultura tot allò que sigui heretgia i contradicció, tot allò que sigui falsedat i decadència: ni el folklore podrà tapar-ho a la nostra crítica més dura. Però, al marge d'aquestes, hi ha unes altres diferenciacions que no són antagonismes, altres recerques col·lectives fonament diferenciades, altres esperits que oposant-se, s'ajuden i enriqueixen i que col·laborant s'enlairen, que tenen una existència

real i fecunda que s'imposa per ella mateixa i que no admet ni oblits ni mixtificacions.

És cert que el món va uniformant-se, fenomen lògic i natural que no té res de catastròfic: És la *massificació* cultural que tan enrenou va fer entre els filòsofs de principi de segle, que ara arriba gairebé a reduir la cultura als seus valors comuns i universals. Totes aquelles diferències que anaven des del tipisme extern fins a la faiso de concebre el món, passen progressivament a formar part de les col·leccions de museu i dels últims tractats d'història de la filosofia.

La conseqüència més temuda d'aquest procés, ja ens tasta a la porta: el domini dels més sobre els menys, que poden ésser els millors, i com a conseqüència llur anihilament. Si la defensa d'Occident hem d'edificar-la sobre la base de la força, és inútil començar-la; per un prodigi de tècnica podríem mantenir una superioritat momentània—deu, vint, cinquanta anys d'història—però sucumbiríem davant l'allau de fora. La defensa d'Occident està en la renovació de les diferents cultures occidentals, sent-les fortes com en altres temps, vigoroses, amb capacitat per a renovar-se i trobar solució nova i *clàssica* als problemes del món actual.

Heus ací la nostra conclusió: val la pena d'intentar una renovació de les cultures nodridores. És més: no creiem que les fórmules antisèptiques i universalistes de centralització política i cultural puguin solucionar satisfactòriament l'actual crisi.

Això no vol significar que sigui convenient ni desitjable un retorn a l'edat dels nacionalismes manciànians. El nacionalisme dinovè, que no és més que la fórmula col·lectiva de l'individualisme, ha d'ésser superat definitivament. La solució—quina serà que no sapiguem encara—que orienti de nou el camí de l'Occident cristià, ha de posseir indubtablement un caràcter comunal i extensiu.

Cal fixar-se com els estats de força, amb llurs mitjans repressius dissolen i ofeguen l'autèntica fesomia dels pobles i els unifiquen i arrengheren en fredes concepcions dialèctiques. Què tenia el nazisme de l'autèntica Alemanya? I l'Estat soviètic de la veritable Rússia? Exclusivament allò que pot servir als fins de propaganda, i encara privat d'espontaneïtat, amb tota la

cultura reduïda a una manifestació burocràtica i a una activitat àulica sectària.

La virtut i la força dels estats verament grans neix de la fortitud espiritual de les nacions que instrumenten socialment. L'estat és la superestructura de les nacionalitats: aïllat, no passa d'ésser una concepció sociològica pura i ineficax. Si volem estats forts hem de tenir nacionalitats amb cultures fortes.

L'indici extern primer que ens pot fer descobrir l'existència d'una cultura és l'idioma. Això no vol dir que a tot idioma hagi de correspondre necessàriament una cultura: per això li donem solament el valor d'un indici. Més endintre ens cal esbrinar, remuntar els camins de la història, el cultiu de les autèntiques tradicions vivents i nues sobre el paisatge dels nostres amors,

no en el passatemp britanitzat del folklore; recórrer les fites dels camins, de poble en poble, sentir com canta l'amor a les portes, com es guaita la temença de la mort, què es creu i a qui es resa; com el Bé i el Mal, la Justícia i la Bellesa, es realitzen en el poble i entre la gent que s'atrasfega; i si existeix, en l'arrel, un mateix concepte de la vida i de les coses.

Creiem que la llengua que parlem, és la manifestació externa d'una realitat cultural catalana. En dir això no fem ni poesia ni bandera: escatim una realitat i, en una hora crítica per al món volem posar-la, insubornablement, en la ruta de benedicció i fecunditat que li pertany, tan lluny de l'oblit com de la prostitució.

F. R.

La missió dels Estats Units d'Amèrica

Assistim actualment a un fenomen d'una transcendència i d'una importància considerables; es tracta d'una creixent polarització de les activitats polítiques entorn dels dos centres directors del món actual: Washington i Moscou.

No cal dir que aquesta ordenació d'activitats, aquesta tendència a posar les bases per a la creació dels superestats del futur, pel que fa als seus dos centres directors, es realitza molt d'acord amb les velles tradicions i els fons de civilització dels dos nuclis.

Així, el dilema de l'actualitat ve plantejat entre *sovietisme* i *occidentalisme*, o sigui, respectivament, entre una tendència que minimitza el valor de la llibertat i de la personalitat individuals per a intentar salvar la col·lectivitat, i l'altra que creu que aquesta llibertat i aquesta personalitat humanes han d'ésser salvaguardades, fins i tot per tal d'assolir un millor nivell col·lectiu.

Aquestes dues tendències polaritzen el món entorn de dos grans nuclis humans, l'eslau i l'anglosaxó, al qual sembla que s'afegirà el nucli llatí.

Però la vida pública d'avui està caracteritzada també per un fet, com diu Ortega i Gasset, el més important

de l'hora present: El que gràficament s'anomena *la rebel·lió de les masses*, o sigui, l'adveniment de les masses al ple poder social. Ja no es tracta de discutir si les masses han tingut accés al poder. Es tracta sols de constatar que la raó justificativa de la majoria dels governs és llur treball per al major benestar de llurs masses, i pel damunt de tot, per al major benestar de la seva massa més nombrosa: la proletària.

Per aquesta raó el món és agitat cada vegada més sovint per aquests impulsos de les masses, de vegades terriblement vagues, d'altres terriblement mal definides pels agitadors que s'assignen el paper de dirigents de les mateixes.

Així, una de les premisses bàsiques d'una política actual i eficient, és el tractar de conquerir les masses per tal que siguin el suport de la política que s'intenta realitzar.

Aquesta realitat ha estat copsada pel món soviètic. Copsada i resolta. Tant és així, que actualment els soviets gaudeixen de l'exclusiva del que podríem anomenar *la mística proletària*.

Però ja seria hora que una acció adequada situés més exactament tot aquest afer del món obrer i les seves

aspiracions. Sentimentalment el món proletari és afecte de les grans empreses, amic de les redempcions, de les grans revolucions i dels que li prometen un esdevenidor millor i més just.

En contrast amb la realitat soviètica, realitat de fàbriques, tractors i turbines, caldria oposar el món dels Estats Units d'Amèrica, de més grans fàbriques, amb més tractors i més turbines; i enfront de les conquestes soviètiques i la seva revolució, oposar-hi la que, al nostre judici, és més gran, més brillant, més continuada i més transcendental: aquesta revolució social realitzada en els darrers noranta anys als Estats Units, on l'obrer ha vist com el seu salari per hora augmentava deu vegades, i les seves hores de treball eren reduïdes de setanta a quaranta per setmana.

Aquesta és, creiem, la missió dels Estats Units, fer conèixer aquestes realitats, actualment gairebé ignorades. Cal esperar que aquest oblit sigui rectificat, i que junt amb el pla Marshall, s'iniciï també la tant necessària batalla per a assegurar-se la fidelitat de les masses.

DÀRLAC

Manà Fontrodona

Alexander Fleming és lluny...

En els fulls dels diaris ha quedat «eternitzada» la gran història de l'estada de Mr. Fleming: la petita història se l'ha emportada ell com un tresor que anirà osant en les seves vetllades i en la intimitat del seu record. Els homes vivim més d'anècdotes que de conceptes generals.

Com aportació pintoresca als nombrosíssims homenatges que va rebre a casa nostra, volem donar compte d'aquestes petites històries viscudes, insignificants si es vol, però que tenen una qualitat humana que mai no podran posseir uns dignes i merescuts actes oficials.

★

Madrid. Conversa sentida al Metro. Dos pillets són els interlocutors.

—¿Qué haces mañana, Pepe?

—No sé chico. No tengo plan...

—¿Y si fuésemos al Rix a ver al Fleming ese...?

★

Barcelona. Hospital d'infecciosos. A la planta de la Institució el periodista d'un diari nocturn de la ciutat, comentà:

—Mister Fleming haurà pujat al laboratori a fer una demostració de la penicilina...

Talment un joc de mans!

★

Madrid. Hotel Ritz, poc abans del sopar de gala—un dels tants que sofri el bon metre escocès.

Mr. Fleming és autènticament arrossegat a una saleta del primer pis on hi ha un piano. Els raptors són els agraiats membres d'una família madrilenya. El nen—set anys—fa una rebequeria perquè no vol entregar al descobridor il·lustre un artístic pergamí. El pare prou li diu:

—Besa la mano del noble investigador que salvó la vida de tu querida mamá.

Finalment s'assoleix que tot vagi rodat. La mare es posa al piano i acompanya una inefable tieta a cantar l'«Ave Maria» al Doctor Fleming, música i l'aura de l'infant prodigi:

«Loor, loor al admirado profesor que con droga sin igual...»

Mr. Fleming no entenia res... sinó l'intenció que, sens dubte, agraià. Alguna senyora plorava i altres... no. Al menjador esperaven el Due d'Alba i Walter Starke, tot tenia un aire inefable de cèntrica lleugera.

Balmes, de la plana de Vic

La força expansiva i missional dels nuclis geogràfics centrals dels països és evident i històrica—Castella, Prússia, Moscòvia—. La plana de Vic és el nostre *crani Central*.

La proximitat del mar i l'humana la imaginació i pertorba amb el seu polimorfisme essencial la possibilitat d'una directa comunicació entre Déu-Únic i l'Home.

Miquel dels Sants, Pere Claret, Balmes, Verdaguer, Collell i, per destinació providencial, Torras i Bages magistrant des d'Ausònia, són noms i esperits que poden donar raó d'aquesta atribució d'arrel a la nostra plana de Vic.

Llur acció no es concretà en res exclusivament comarcal: tots ells són autènticament ecumènics en els furs de l'Esperit i la Veritat. Són valors expansius i imperials de la nostra cultura enfront de la minimització barcelonina.

Aquesta és una de les maneres que tenim nosaltres d'enfocar la figura de Jaume Balmes, com n'és una altra considerar la seva posició representativa com a figura dialèctica del *seny*, com ja assenyala en un comentari S. Nadal.

Que Balmes escrivís sols esporà-

dicament en català, no desvirtua el fet, ultra que la seva traducció a la nostra llengua fou el seu primer neguit. Es pot situar un literat segons la llengua que empra; un filòsof se l'ha de plaçar segons el que pensa i diu, en qualsevol llengua que ho faci, i la seva filiació cultural neix del propi pensament i no de l'idioma. La nissaga espiritual catalana de Balmes no es perd per això com no es perd la hispànica de Sèneca o Suárez per escriure en llatí.

I Balmes és de Vic: està fet de Vic. La fonamentació del valor definitiu de les collectivitats humanes resideix en la seva Metafísica—expressió intel·lectual màxima—i en la seva Mística—suprema possibilitat sentimental. Llur Lògica, llur Poesia, tot i essent importants, són manifestacions segones d'aquelles fonts i orígens.

La nostra Metafísica i la nostra Mística han de reconèixer el naixement de la seva brotada moderna sobre el paisatge i entre els homes de la Plana de Vic, al voltant de la nostra ciutat escollida, nucli, nòdul, pedra i sancta sanctorum de l'esperit català.

F. RODA

A les postres l'home notable cantussejava duent el compàs amb la cul·lereta.

★

Jercz de la Frontera. Migdia. El moment més feliç de Mr. Fleming a Espanya, ha estat, segons confessió pròpia i íntima, quan passejava en cotxe obert de cavalls andalusos enmig del núvol metàl·lic i sonor del dringar dels cascavells.

★

La primera paraula que Mr. Fleming aprengué en castellà: «manzanilla». I trobava plaer en repetir-la... la paraula i la beguda.

★

Barcelona. Hotel Ritz. Arriba una família valenciana que té un deute d'agraïment amb el savi per la curació

de l'hereu de dotze anys. Una germana del pare ha «pintat», en testimoni, un quadre de dos metres de costat «representant» Mr. Fleming voltat de tubs d'assaig i estris de laboratori.

La sorpresa del descobridor i acompanyants en veure la tela és indescriptible. Després d'un moment de silenci (potser en memòria de tots els pintors morts), Mr. Fleming—no Dorian Gray—murmurà:

«Aquest matràs sembla de debò...»

El quadre, en l'actualitat, és a l'Institut Britànic paix no cabia a l'equipatge de l'hoste famós.

★

El comentari del doctor a la festa de braus és certament original. Ni «crueltat», ni «pobres cavalls», ni cap tòpic estúpid. Una objecció: monotonia i duració excessiva. És un comentari d'home intel·ligent.

CRÒNIQUES DE L'ESPERIT

Darrerament, certes publicacions periòdiques s'han fet eco d'una polèmica que voreja alguns dels temes més interessants —i qui sap si significatius— de la nostra hora. De manera indirecta, hom ha vingut a parlar de la introducció avassalladora i feixuga de l'element psiquiàtric —abstractament, de l'element mèdic— dintre de la novel·la contemporània, i, a la vegada, de la compatibilitat del exercici de la medicina amb el de la literatura. González Ruano s'ha aventurat a qualificar això, «el tema del nostre temps». És evident que la narrativa d'ara acusa de ple aquesta empremta de l'esperit científic sobre totes les manifestacions de la vida moderna. «La religió de la ciència —diu serenament Estelrich— compta encara amb prosèlits que substitueixen amb tèrboles veritats de clínica mental, les clares veritats de la realitat de l'esperit.» La nostra època ha creat, d'una part, la figura del metge-literat, o bé del científic-literat, i d'una altra, els pseudo-gèneres literaris de la novel·la clínica, i de la novel·la psiquiàtrica, l'última de les quals, sobretot, ha envaït de sobte els prestatges dels editors i ha passat a ocupar el primer lloc en l'atenció de certs públics. Davant de tot plegat, hom podria creure que l'artista pur ja no existeix i que els temes eterns són esgotats.

Tot això no és nou; ha seguit un llarg procés degeneratiu, és a dir; ha partit d'uns principis considerables per anar a parar a la confusió i a la manca de naturalitat actuals. La psiquiatria aplicada a la novel·la és hereva parcial d'aquella onada psicològica que assolí plena arrencada desde Proust a Dostoïevski, i que ens ha donat fruits definitius. Àdhuc podria considerar-se'n com a precedent l'obra meravellosa d'Edgar Poe, inimitable per ara. Així mateix, l'anomenada «novel·la clínica» compta amb antecessors il·lustres: l'insuperada «Muntanya Màgica» de Mann, per exemple.

Tot això, doncs, no és nou, però en els nostres dies ha pres una volada tan àmplia que s'han deformat els contorns i esborrat els límits. La ciència —concretament, les ciències mèdiques— poden ésser un element, subjectiu o objectiu, en la creació literària, mes no acceptarem mai que vulguin convertir-se en quelcom substancial, absorbent. Grans narradors han pervingut del camp de la ciència i han deixat en llurs obres un regust de llur formació —Aldous Huxley i Wells, entre els anglesos, per exemple —però per sobre de tot, ha predominat en ella l'esperit estètic pur. Llurs temes són els temes eterns.

En els darrers anys, aquesta ingerència dels corrents científics —en especial la psiquiatria— en els dominis oberts i airejats de la literatura, ha estat massa intensa i extremadament unilateral. I, a pesar d'haver-ne esdevingut uns resultats força migrats, s'ha procurat extreure'n conseqüències més o menys rotundes. Hom ha eregut no tan sols compatible la professió mèdica amb la novel·la —tesi a la qual no es pot objectar res—, sino que s'ha afirmat que cap altre ordre de coneixements no era tan apropiat per a la creació novel·listica; que el metge veu més que cap altre home, el dolor humà, i que, per tant, pot descriure'l millor. S'ha intentat explicar científicament fins les passions i els sentiments dels homes. I, àdhuc s'ha arribat a interpretar les obres mestres, clàssiques, de la literatura, a través d'un prisma de «tèrboles veritats de clínica mental». Adduint proves, els partidaris d'aquesta teoria han reunit uns quants noms de novel·listes contemporanis que compartien llur tasca amb l'exercici o l'estudi de la medicina.

Cal dir, però —com ha fet constar algú— que els autors que corroboren la realitat d'aquesta figura del metge-novellista, són relativament pocs; de bon tros, molts menys del què hom ha volgut suposar. Certament que, entre els prosistes moderns n'hi ha alguns

que tingueren contacte, de diferent intensitat, amb la medicina. Entre ells, Cronin, Maugham, Baroja... sobretot Duhamel. Mes, cap dels gegants de la novel·la contemporània pot ésser inclòs en aquesta llista. Ni Gide, ni Chesterton, ni Joyce, ni Mann, ni Wassermann, ni Virginia Woolf..., etc., no han estat metges.

Passant a un punt de vista objectiu, és fàcil donar-se compte que la novel·la psiquiàtrica pura ha donat comptadíssimes obres mestres. Quant a la novel·la clínica, des de l'obra immortal de Thomas Mann ençà ha anat perdent valor estètic i literari, a mida que hom ha abusat dels mateixos temes. Les, avui divulgadíssimes, narracions de Cronin, Van der Meer, Lloyd C. Douglas, etc. etc., tenen un valor limitat —en algun cas, nul.

Caldrà esperar que les aigües tornin al seu lloc, que passi aquesta invasió—segurament i per sort transitòria—de la psiquiatria i de la medicina en general, dintre de la novel·la. I que la moda vellejosa esborri la imatge —quelcom contrafeta—del científic, del metge-literat. Nosaltres tenim del novel·lista aquell concepte descientífic-espèritat més que espiritualitzat— que Carlyle, comentant Fichte, aplicava a l'home de lletres: «Fichte anomena l'Home de Lletres un Profeta, o, com ell s'estima més de qualificar-lo, un Sacerdot revelant continuament el diví als homes; els Homes de Lletres són en Perpetual Sacerdot, ensenyant a tots els homes, de generació en generació, que un Déu és encara present en llur vida... En el veritable Home de Lletres hi ha sempre, reconegut o no pel món, un caràcter sagrat: ell és la llum del món, i és com una Columna de Foc en son tenebrós pelegrinatge al través del desert del Temps.»

ODISEUS

Setembre, 1948

...les nostres «CRÒNIQUES i COMENTARIS D'ACTUALITAT» volen omplir el buit que es sent a casa nostra, produït per la manca de publicacions que glosin els aspectes més rellevants de la vida col·lectiva,

Esperem que totes les nostres llars obrin les seves portes a TEMPS i s'assoleixi una atmosfera suficientment càlida que permeti el seu desenvolupament cada dia més eficient.

ESTATS UNITS D'AMERICA

Estratègia i secrets electorals

Els tres candidats ja estan a la línia de sortida, la gran cursa de la Presidència, en la seva darrera etapa, està a punt de començar. Dewey, Truman i Wallace, segons els comentaristes més autoritzats, per aquest mateix ordre de probabilitats, es preparen per assaltar la Casa Blanca.

Tots tres seguiran una tècnica similar i tan sols es diferenciaran lleugerament en les paraules que pronuncien. La novetat més transcendental la constitueix el tercer en la discòrdia, Henry Wallace, antic vice-president dels Estats Units i, per ara, pacifista convençut i íntim del Mariscal «Joe» Stalin.

En la vida política nord-americana les eleccions presidencials es decideixen generalment per un marge molt escàs, quatre o cinc milions de vots com a màxim. El país està dividit en dos nuclis: el «sòlid Sud», tradicionalment demòcrata, i el Nord, de fa molt de temps republicà. Enmig d'aquests nuclis, dels estats, els majors en habitants de la Unió, decideixen molts anys, qui ha d'anar a la Casa Blanca; aquests estats són Nova York i Califòrnia.

El partit republicà, simbolitzat per l'elefant, donant proves de sagacitat i de tanta intel·ligència com aquest gènere de paquiderms, ha format el seu equip presidencial amb els governadors d'aquests dos Estats, Tomas Dewey i Earl Warren. Però la intel·ligència de l'elefant s'ha manifestat també en un altre aspecte; tot i que tenen molta confiança, han decidit acabar d'ajudar la Providència i finançar la campanya electoral de Henry Wallace, el demòcrata dissident. Així Wallace, el pacifista, l'amig de l'ambaixador rus Gromiko, sembla tenir assegurats molts vots de vídues, de veterans i a més una regular quantitat de dòlars del partit republicà.

D'altra banda els demòcrates sofreixen una crisi d'escepticisme. Els finançadors de la campanya presidencial no surten. Els capitalistes sembla que són encara més escèptics que el partit i no es decideixen a obrir la bossa. Enmig d'aquest panorama sols sembla haver-hi un home optimista, l'humà Mr.

Truman, President dels Estats Units i candidat a les pròximes eleccions.

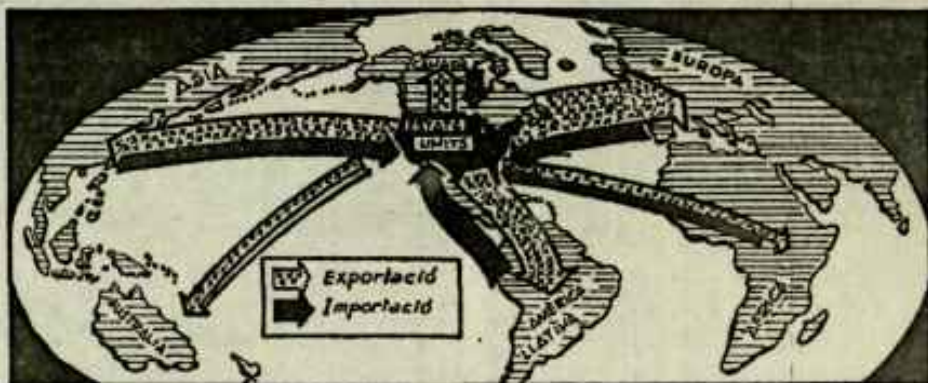
Aquest qualificatiu d'humà a Mr. Truman li ve dels seus freqüents errors, o del que la gent té per errors; al contrari del difunt Mr. Roosevelt que era un Napoleó de l'estratègia electoral, ell ha tingut la gràcia d'indisposar-se amb molts del seu propi partit.

Però, eternament optimista i conseqüent, Harry Truman junt amb el senador Barkley, candidat a la vice-presidència, es disposa a la batalla. En els darrers dos anys ha posat el veto 57 vegades a les lleis aprovades per unes Cambres legislatives de majoria republicana. Això li proporciona la base per a dir que l'actual legislatura ha estat una de les més nefastes de la història. Al costat d'aquest «slogan» sembla que

el seu fort són els jueus i els negres. Per als primers esgrimeix el seu ajut al flamant estat d'Israel, i aquí són uns cinc milions de vots els que sembla que estan en joc; i per als segons intenta llançar la llei dels Drets Civils que permetrà votar a la majoria dels negres que ara no ho fan.

La dificultat de Mr. Truman està, en el fet que, com a candidat demòcrata, aquesta jugada a favor dels negres sembla tenir molt irritat el seu partit que dels negres no en vol saber res; i és que els demòcrates no tenen prou sagacitat per a veure que el seu «negre» panorama electoral no es pot adobar d'altra manera que amb els vots dels «negres».

Amb tanta negror un hom compren que no hi vegin clar.

El problema bàsic dels Estats Units és el del desequilibri entre les exportacions i les importacions. No és un problema immediat assolir un equilibri, però és un perill latent per als pròxims anys, a més és el motor que impulsa tota la programació d'ajut a l'exterior, que representa una immensa empresa destinada a finançar la recuperació dels països devastats per tal que siguin grans clients de Nord-Amèrica.

U. R. S. S.

El «Polítburó», la «Pintiletka» i la política bel·licista

Zdanov, cap de la fracció bel·licista del «Polítburó» de Moscou, ha fet els seus plans per a una major glòria i llum de la pàtria soviètica.

En els plans de Zdanov sols hi ha una llacuna i aquesta és d'una importància decisiva, però que actualment va esdevenint relativa; es tracta de la bomba atòmica.

Les discussions en les altres esferes militars soviètiques tracten de fa molt de temps d'aquest afer. Essencialment

el que els preocupa és els efectes de la famosa bomba—per damunt de tot, els seus efectes damunt del vast territori de la Unió Soviètica—i si seria capaç d'anorrear la seva capacitat de producció.

Perquè pel fet d'existir allò que el General Bradley anomenava «buit de poder» davant de les forces soviètiques d'Europa, una ordre a l'Exèrcit Roig que el posés en moviment, produiria l'ocupació de tota l'Europa Continental en pocs dies.

Per als soviets té la mateixa seducció que tenia per a Adolf Hitler el control de totes les indústries europees,

però per als soviets representa una empresa més fàcil que no ho fou per a Hitler perquè Europa no és un sac sense fons com la U. R. S. S.

Els càlculs de Zdanov, comptant amb la «Piatiletka», nom rus del pla quinquenal, són aquets: amb l'ocupació de l'Europa Occidental s'uniria al 18 per cent, que serà la capacitat de producció soviètica en 1950, el 16 per cent que serà la de l'Europa Occidental i que, junt amb el 2 per cent del Bloc Oriental, equilibra un xic la desafinada balança de poders mundial. Llavors seria per als Estats Units el 50 per cent de la capacitat de producció mundial i per al Bloc soviètic el 96 per cent.

Perquè, d'altra manera, seguint el pas del temps i esperant fonamentar damunt l'isolat esforç soviètic un futur equilibri de poders i d'utilitatge industrial, el camarada Zdanov ja es veu amb unes barbes estil Tolstoi.

Però el vell Mariscal Stalin, no deixa de pensar en la bomba atòmica.

ISRAEL

Comencen per un mal negoci

L'Estat d'Israel ha començat la seva existència. No volem, ben cert, fer prediccions; en temps dirà. La nostra sola preocupació és ressaltar un fet pintoresc i paradoxal. La fama dels jueus és fama de gent pràctica i que comptabilitza fins el centim.

Doncs bé, la comunitat jueva, a Palestina, ha fet el més gran mal negoci de la seva història. Les organitzacions israelites han invertit per cada immigrant una quantitat similar a la invertida a França o a Bèlgica per habitant.

La renda nacional d'Israel, per cap, és de l'ordre d'una nació balcànica (Iugoslàvia, Bulgària) o sigui que es pot considerar que, d'acord amb les rendes, perden la meitat de la seva inversió de capital.

FRANÇA

Una línia d'esforços excessius

El cas de França és un cas tràgic; la seva història en el darrer segle és la d'un país situat en una línia d'esforç excessiu. En la seva vida s'encadenen les guerres i les devastacions que aquestes comporten i, potser el

que és més tràgic, una mentalitat absentista derivada d'aquestes.

Avui dia sorprèn, en el panorama europeu, observar en el costat occidental la clara línia política dels països del Benelux, o la intel·ligència política d'Itàlia enfront de la vacillant i incoordinada política francesa.

Per altra part un fet va sorgint clarament; al bell mig del triangle Gran Bretanya-Itàlia-Espanya, França és un país de potència demogràfica estacionària i més aviat decadent, amb quaranta milions d'ànimes; Gran Bretanya en té quasi cinquanta, Itàlia i Espanya, països de gran potència vital, ja superen els 50 i els 28 respectivament. Així, la belligerència que abans tenien els francesos es veu disminuïda, i si en una nova guerra França no feia honor a la seva missió occidental i no resistia o combatia amb eficiència, seria la fi del seu prestigi; perquè tothom comença a creure, examinant la política francesa enfront d'Alemanya, que potser seria un xic més discret no tenir tanta obsessió pel problema germànic.

Això vé a ésser el mateix que un bon dia va dir Mr. Paul Reynaud a la Cambra Francesa.

IUGOSLÀVIA

La tercera etapa política del Mariscal Tito

Josep Broz, àlies Mariscal Tito, és un home que aplica la mateixa tècnica a tots els casos.

Ell és un especialista del federalisme i de la supressió d'enemics polítics.

Els seus dos grans enemics era un i és l'altre, respectivament, Mihailovitz i Stalin.

Mihailovitz era un centralista servi que volia que el rei Pere II de Iugoslàvia entrés damunt un cavall blanc a Belgrad com si res no hagués passat. Però la veritat era que els iugoslavs n'estaven cansats de tota aquesta història i ja alguns, els croates, formaven amb el «nou ordre» hitlerià a les ordres d'Ante Pavelitz en una Croàcia independent. Tito amb la fórmula federalista de Iugoslàvia els va prometre una major llibertat nacional i va assolir que en el seu front hi participessin totes les forces polítiques més importants del país. Després, amb un gran sentit de la lleialtat, es va dedi-

car a suprimir els seus adversaris i a caçar com un conill a Mihailovitz. No en va tenir prou d'això, que fins i tot va depurar el seu propi partit comunista.

Però, situat al front de Iugoslàvia, es va trobar que tenia al damunt d'ell un altre centralista, més ferotge que el que havia suprimit: aquesta vegada es tractava del Mariscal Josep Stalin, heroi de la Unió Soviètica.

Els motius de la baralla poden ésser molts, però el que realment sorprèn és que Tito aplica la mateixa fórmula per a vèncer Stalin que per a vèncer Mihailovitz. Primer va usar la de la Federació iugoslava, ara usa la de la Federació Balcànica. Concretament, vol assolir un relatiu equilibri de poders entre la Unió Soviètica i la Federació Balcànica, aquesta darrera al redós, cal dir-ho, de Grècia i Turquia, avançades nord-americanes a Europa.

I en la seva batalla contra Stalin, Tito promet a Dimitroff i a Hoxda i potser a algú més, una major llibertat sota la seva presidència i dins de la Federació Balcànica, que aspira a agrupar les nacions esclaves dels Balcons. Però el que algú es pregunta és: com resoldrà la segona part: la supressió del Mariscal Stalin?

ALEMANYA

Berlin, residència dels genis del mal

El poble alemany, magnífic en tants d'aspectes sembla destinat eternament a ésser seduït pels genis del mal.

Guillem II, l'Estat Major de l'Exèrcit, Adolf Hitler, són els darrers genis que l'han seduït i arruïnat en els últims anys.

Aquests genis del mal, tenien la seva residència a Berlin, heu-vos ací el secret de l'afer.

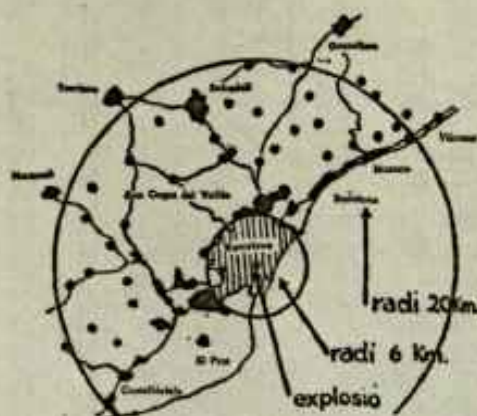
Qui resideixi en la ciutat de Berlin, pot seduir el poble alemany; per a que un geni del mal triomfi sols necessita residir a Berlin.

Es per això que la gent es pren tan seriosament els afers de Berlin, i ara podem assistir a aquests espectaculars matx entre occidentals i soviètics per a controlar la fatídica residència.

I el mal més gros és que d'ençà de 1945 aquesta residència té un fantasma, el d'Adolf Hitler.

GRASES

Atòmiques

Què destruiria una bomba atòmica llançada al bell mig de la Plaça de Catalunya?

En aquest món de fantasia i crua realitat, dels descobriments científics aplicats a les finalitats militars, resulta molt pintoresc preguntar-se i documentar-se sobre aspectes actualment tan vitals com saber què és el que passaria si calgués damunt del nostre cap un artefacte com el que els nordamericans deixaren anar damunt d'Hiroshima i Nagasaki.

Sense prejudicar si les noves bombes atòmiques són més potents que les ja conegudes, donarem les dades següents: Una bomba atòmica produeix destruccions totals en un radi de sis a set quilòmetres del punt on ha estat llançada i un efecte útil (destruccions parcials i radioactivitat) en un radi de 20 quilòmetres.

O sigui que una bomba llançada damunt de la plaça de Catalunya destruiria la quasi totalitat de la ciutat, de manera que es salvarien de la destrucció total sols les zones extremes dels suburbis de Sant Andreu i Poble Nou, Horta, Sarrí, Pedralbes i Hospitalet de Llobregat. Per altra part els efectes de l'explosió afectarien una zona que comprendria des de Castelldefels, passant prop de Martorell, deixant fora Terrassa i englobant Sabadell, fins al poble de Vilassar de Mar, al Maresme.

El nostre consell particular, considerant el que hem dit, és que ara que ve l'estiu, es prenguin les mesures necessàries i la gent estiuégi de Mataró per amunt i de Garraf cap avall.

Els efectes beneficiosos de la bomba atòmica sols serien per a l'agricultura: les parts afectades del Pla del Llobregat, del Vallès i del Maresme, veurien créixer unes patates i unes hortalisses de tamanys descomunals; és clar que la cosa no tindrà cap mena de gràcia per als pagesos: el 50 per cent dels consumidors hauria desaparegut del món barceloní.

Televisió

Es possible una emissora de radiotelevisió a Barcelona?

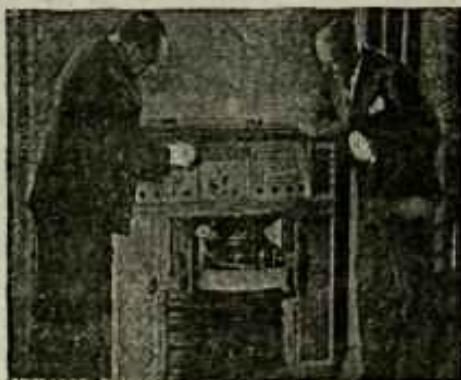
El món actual té una innata tendència a universalitzar els darrers descobriments tècnics o científics; alguns, però, topen amb dificultats d'ordre nacional o local.

Un d'ells és la radiotelevisió. Hem parlat amb un coneixedor dels problemes de la radiotelevisió i li hem preguntat les possibilitats i problemes que tindria una emissora d'aquesta classe a Barcelona.

Els darrers models d'emissores americanes tenen un radi d'acció de 100 quilòmetres, o sigui que, en la concentració barcelonina una emissora podria assolir un radi d'acció que englobaria uns 2.100.000 habitants.

Representa un nucli de població considerable, susceptible de poder mantenir una radioemissora d'aquest tipus.

En aquesta zona existeixen actualment

uns 80.000 aparells de ràdio registrats; però pel seu cost un receptor de radiotelevisió és més comparable, pel gran de difusió que pot assolir, al nombre de patents automobilístiques expedides a Barcelona, que és de unes 20.000.

Les instal·lacions de l'emissora vindrien a representar unes despeses de l'ordre dels 7 ó 8 milions de pessetes.

A més de l'antena i els estudis centrals de televisió, necessita uns equips mòvils importants a fi de poder retransmetre films, obres de teatre, partits de futbol, combats de boxa, etc.

Seria necessari també habilitar conveïns, del mateix tipus que a Nova-York, on certes retransmissions s'efectuen per línia telefònica, pagant un dòlar, fórmula especialment adoptada en les retransmissions de films.

Potser l'aspecte més difícil, aquí en el nostre món barceloní, seria l'assoliment ràpid d'una xifra acceptable de radioreceptors de televisió, que permetés a la companyia de l'emissora un volum considerable de propaganda per tal de

Aviació

Una nova tradició britànica?

En el món de l'aviació les novetats internacionals més rellevants s'esdevenen en el terreny dels aparells impulsats per motors de retropropulsió.

Dins aquest terreny, exclusiu, per ara, dels aparells militars, intervenen en primer pla la Gran Bretanya i els Estats Units d'Amèrica.

Els prototipus més importants són, els «Gloster-Meteor» britànics, i els «Bell XS-1» americans (els dos models més característics).

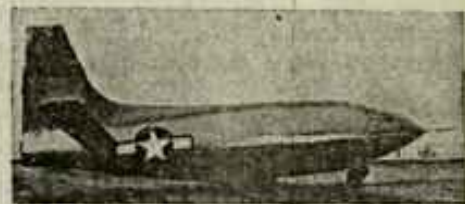
Gran Bretanya, amb el relativament recent èxit (1939) del prototipus «Spitfire», l'aparell de Mitchell, i guanyador de la batalla de la Gran Bretanya, sent una especial inclinació a impulsar les investigacions per tal de cercar nous tipus d'aparells de caça que garantitzin, dintre del possible, la seva seguretat aèria.

Actualment es tracta d'aparells que voregen la velocitat supersònica i que detenten o han detestat recentment el rècord de velocitat mundial.

El fet més important és l'existència de nombroses esquadres d'aquest model «Gloster Meteor IV» amb el qual es reitera la posició de 1939. Els britànics continuen amb la mateixa tàctica; per a ells és primordial la seguretat aèria i ja han creat una nova tradició; ésser capdavanters del món en aquest terreny.

En el manteniment d'aquesta supremacia i en l'impuls de la radiolocalització basen actualment la seva defensa aèria, i és en aquest terreny on es cerquen els antidòts d'una guerra atòmica.

ALES

L'avió supersònic «Bell XS-1», que obre un món d'insospitades perspectives a l'aviació militar del futur immediat.

poder mantenir els programes i tota l'emissora.

En resum, creiem que és possible el manteniment, a Barcelona, d'una emissora de radiotelevisió, encara que fossin necessaris alguns anys per a fer-ne un negoci productiu.

E. GIL

RADIOEMISSIONS ARTISTIQUES

Ens pren una autèntica alegria cada cop que llegim l'anunci d'alguna emissió extraordinària destinada a donar a conèixer una obra escrita expressament per a la ràdio. I això és degut al fet que aquesta modalitat tan difícil no és conreuada pels nostres autors. D'altra banda, les emissores no tenen prou alè per a iniciar una ofensiva en aquest sentit. De fa uns anys, per acabar d'adobar-ho, estem confinats a les lletanies d'anuncis, a les retransmissions des del local de moda i a la samfaina del disc del radiofònt.

A vegades una companyia de radioteatre ens dona la lectura d'una obra davant el micròfon; una obra teatral sense retoc, sense intervenció d'altre element suggeridor de l'espai que la veu mateixa: i, com a conseqüència inevitable, la pobresa lamentable d'un recitat monòton. Baldament l'obra sigui de les bones, encara que en si dugui un missatge, fracassa i fracassarà mentre no se li doni aquella agilitat necessària a l'instrument amb què es servirà al públic. Prou Benavente, doncs.

A Barcelona només recordem d'ençà que finí la guerra civil tres emissions eminentment radiofòniques: el poema «Canigó», del maig de 1945, i dues fantasies impressionades pel servei ibero-americà de la B B C: «Apu Ollantay» i «Juan de la Cosa», la primera el febrer de 1947 i l'altra el juliol del mateix any.

Apart d'això —i consti que les dues emissores barcelonines dediquen una emissió al radioteatre cada setmana— res no hi ha a destacar: per regla general com ja havem dit, sainets o drames talment representats darrera el teló d'un escenari. L'obra escrita per a la ràdio cal que disposi d'una gran riquesa de recursos acústics, ja siguin sempre realistes, ja suggerits per la música; també un diàleg agut i sintetitzador, evocador, gens difús; d'una adequada distribució d'aquests elements. Tota emissió d'aquestes característiques ha de tenir un ritme, una especial continuïtat i cadència que atreguin l'atenció de l'oient (que com en cap altre espectacle té la facultat de negar bruscament la seva atenció). Totes aquestes dificultats i la condició d'anonimat que pressuposa una emissió com les esmentades allunya molta vegada autors, actors i tècnics d'aquesta activitat. Ara, contra aquest abstencionisme s'aixequen les gran emissores, com la

B B C, no solament donant aquestes emissions sinó impressionant-les en discos i esbarriant-les arreu del món, a les oïdes astorades dels qui no creuen que la ràdio sigui capaç de tant. Moltes vegades una obra radiofònica surt tan reeixida que es converteix en una contribució a l'Art que fa compatible la més depurada expressió amb la difusió més ampla. Així «Apu Ollantay», poema inca del segle XV ha passat las fronteres d'un folklore recollit en les muntanyes del Sol per obra de la ràdio i dels equips de la B B C que la interpretaren sota la direcció d'Angel Ara i amb músicu d'un destacat compositor peruà modern: Manuel Lazareno. Tota la contribució tècnica es redueix en aquestes obres a dur un bon llibre de direcció, a portar el temps al segon i a disposar d'una sèrie de trucs i saber-los mesclar amb la música. A! i a tenir sensibilitat, és clar.

Si açí, entre nosaltres, no s'hagués fet cap temptativa en aquest sentit no gosàrem ésser exigents. Mes, l'afany remarcable que representà la radiació de «Canigó» de mossèn Cinto pel quadre escènic de ràdio Barcelona el maig del 1945 ens fa demanar un conreu més assidu del gènere. L'immens material de la Història local i general, les llegendes, les adaptacions d'obres de teatre i de novel·les... tot pot cabre dins la ràdio. Avui dia està comprovat que l'emissora és negoci. En lloc d'organitzar actes fora del seu clos bé farien les empreses d'atreure's més el públic en el seu terreny, que és el de l'ona. I no solament fóra bona obra retransmetre sinó gravar en discos o en banda magnetofònica i fer així més durables les fins avui fràgils creacions de la ràdio. Finalment, si considerem el seu gran poder de difusió, haurem d'admetre que del micròfon estant les grans obres literàries poden donar-se a conèixer, si no en llur genial complexitat, sí en síntesis molt orientadores. Ens permeten recordar una emissió del setembre de 1944 donada a Ràdio Madrid —indiscutiblement la més «radiofònica» de les emissores del país— en què es retransmeté a través d'una acurada versió la impressionant tragèdia d'Esquil «Els set contra Tebes». Valdrà la pena de reflexionar sobre les possibilitats immenses de la ràdio i les necessitats d'evasió fàcil de l'home d'avui...

HUGO MUÑOZ

Dalí, Allà i Ací

Ara que sembla que estem en un moment de màxim esplendor pel que fa a individualitats del nostre país, populars universalment, dona bo de parlar del senyor Salvador Dalí.

Salvador Dalí, igual que Joan Miró, Josep Iturbi i Xavier Cugat, està en el màxim de la seva popularitat (ens plau particularment que la nostra gent estigui tant «de moda»).

És veritat que l'única activitat un xic clàssica d'aquest grup d'asos de la popularitat és la de Josep Iturbi, el concertista nord-americà d'origen valencià, que

hem tingut l'avinentsa d'escoltar en el Gran Teatre del Liceu darrerament i que és un artista de talla universal. Però els altres tres, més aviat sembla que són els polsadors d'aquesta època tan pintoresca i tan difícil de definir. Els dos primers, amb les seves creacions artístiques en el terreny de la pintura i Xavier Cugat en el terreny de les melodies, gaudeixen d'una popularitat notabilíssima, de categoria cinematogràfica. Però no cal dir que el mestre és Salvador Dalí i la seva meteòrica actuació surrealista. Cansat d'astorar els nord-

americans, el «galifardeu» Dalí ha vingut a casa nostra, al seu estimat Cadaqués. Ja sabem que ningú no és profeta en la seva terra, però creiem que es mereix l'atenció deguda, si més no per haver aconseguit que setmanalment els retalls de premsa que parlen d'ell es pesin per quilos.

No volem pas dir que li facin cap homenatge, ni cap banquet, perquè segurament tindria alguna sortida surrealista, però sí que es pensi una mica que és un «geni», potser el més sagaç descobridor del subconscient del món actual.

EL PROBLEMA ACTUAL DEL «TEATRE CATALÀ»

Es un fet indiscutible la crisi actual del teatre en la nostra llengua.

El darrer dels assaigs encaminats a assegurar-ne la permanència i la dignitat tingué lloc al Romea després del repartiment d'unes circulars plenes d'entusiasme. Fou un fracàs rotund. Una obra que no mereix ni mencionar-se i una «mise en scène» descurada no poden servir de punt de partida per una renovació, sinó que val la pena que no surtin del centre de barriada o del casino de poble. La segona representació del mateix grup no fou gaire més afortunada. No som oposats a les actuacions d'aquesta mena, sinó que subscrivim l'opinió que una literatura necessita teatre en totes les seves manifestacions, des de l'obra per a infants fins a l'alta tragèdia, passant per la revista, la comèdia i el drama, en tots els seus diversos aspectes i a través de tota la gama de qualitats. Es a dir: cal tenir teatre per a tothom. Al nostre entendre, el teatre a les escoles, als centres de barriada, als casinos del poble, al Paral·lel, és una cosa necessària i aquella qui l'organitzen són dignes de tota lloança. Mai, però, no els podem fer servir de bandera. La vitalitat que això podria donar al nostre teatre seria migrada i provincialiana; intrascendent en la nostra vida cultural. El teatre, en tant que manifestació artística de l'ànima d'un poble —del nostre poble en aquest cas— necessita un altre marc, uns altres mitjans, una altra ambició. En aquest sentit podem parlar de la crisi del teatre català. D'una crisi importantíssima —tant com el problema que deixa de solucionar— que tenim la inexcusable obligació de resoldre.

Intentarem revisar, des del públic fins a l'escriptor, passant pel local i els que duen a terme la representació, els diversos aspectes d'aquest fet artístic-cultural que anomenem «teatre».

Des de l'any 1936 fins ara hi ha hagut en el públic un canvi de posició. L'adhesió d'aquest a l'escena vernacle no ha estat més que parcial des de la represa de les seves activitats en 1945. Abans no era així. Què ha passat en aquests nou anys?

Després de banda de factor polític. Després que hagi començat precisament el 1936, un fet s'ha produït, molt important, en aquest sentit: el fet del cinema. No entrarem avui en digressions comparatives sobre teatre i cinema. Només volem remarcar el que tenen de comú: l'espectacle. I, conseqüència d'aquesta comunitat, la competència; però no entre un cinema i un teatre de la mateixa força cultural, sinó entre un cinema que suma les forces econòmiques i culturals dels països més progressius de la terra (Estats Units, Anglaterra, França, Itàlia, etc.) i el teatre català, empobrit de mitjans després d'una sèrie d'anys d'inactivitat, amb el handicap de la prohibició de les obres traduïdes

i la limitació a dos escenaris habituals com a màxim, a part del veïnatge del teatre castellà, d'altra banda en decadència. En aquesta lluita desigual, en la qual, però tenim l'avantatge d'ésser a casa nostra, ens cal partir de bases diferents de les utilitzades fins ara.

L'ambient artístic barceloní ha pujat cap a l'Eixample, de manera que el Romea, en altre temps el centre indiscutible del teatre català a Barcelona, queda ja desplaçat. Qualsevol intent de superació de l'estadi actual de la nostra escena ha de partir d'una altra plataforma: del «Comèdia» o del Calderón, preferentment del primer. (En l'òpera, que és l'objecció que se'n pot posar, concorren circumstàncies que en el nostre cas no apareixen.)

Per altra banda les nostres companyies professionals no han après res en aquests nou anys de parèntesi. L'exemple dels quadres escènics estrangers que ens han visitat (Emma Grammatica, Torrieri-Tofano) i el teatre vist a través del cinema («Enrie V», per exemple) no ha estat asimilat. La tècnica actual dels nostres actors, en llur immensa majoria, ve donada per una manca d'estudi del gest, la falta absoluta de naturalitat, l'esgarip i el «pinyol». Aquesta cosa fonamental que és la direcció escènica està completament descurada.

Altrament, amb una finalitat equivocadament publicitària, els nostres cartells s'omplen, gairebé exclusivament, d'obres de caire sentimentaloides escrites de cara a la galeria. I, quan això no s'ha esdevingut, l'obra de qualitat autèntica s'ha trobat desplaçada pel que fa al lloc i amb una defec-tuosa «mise en scène»; conseqüència: el fracàs de taquilla.

Tot això no és altra cosa que el resultat d'una posició: el teatre català està vivint del passat i de cara al passat. No blasmem aquells que, per la seva formació, hi pertanyen a aquest passat. Però nosaltres vivim ara, ens formem ara i volem que visqui el nostre teatre no solament de cara al present sinó també de cara al futur. Per això estem conven-guts de la necessitat de la renovació total del nostre bagatge teatral: la creació, almenys, d'una companyia, obediènt a una directriu moderna i que compti amb elements nous i disciplinats i amb teatres que puguin esser a més dignes per a les representacions. I, per a estimular l'interès dels nostres escriptors, la creació d'un premi —ensems mitjà de captació per a l'autor i de propaganda per al públic—, deixat de banda de manera lamentable mentre se'n creaven de novella, de conte, de poesia, d'erudició en tots els seus aspectes i d'altres variades modalitats literàries. I cal no oblidar que en consolidar el teatre envigorim l'única manifestació cultural catalana avui relativament lliure i per tant l'única que pot tenir una transmissió transcendent a la massa del nostre poble.

J. C.

DUES OBRES DE KAJ MUNK

Fa poc ens ha estat revelat per la lectura un autor dramàtic danès, de gran personalitat. Es tracta del pastor protestant Kaj Munk, nascut el 1898 i assassinat per la policia nazi l'any 1942.

Visqué al marge dels homes en l'illot del seu pensament. Anticlerical essent sacerdot, admirador del catolicisme essent protestant, morí víctima de l'autoritarisme havent estat tota la vida un apòlogista dels dictadors i àdhuc admirador personal de Hitler y els seus sistemes racistes.

Dues obres són les que ens n'arriben (M. Aguilar, Madrid, 1947): «La vigília de Cannes» i «Un idealista».

Es la primera el diàleg entre Anibal i Quint Fabi Màxim la nit abans de la gran batalla que, perduda pel romà, donà preponderància al cabdill púnic sobre tota la península italiana. La peça, purament dialèctica, es desenrotlla al voltant del desig serè del general romà de convèncer Anibal de les terribles conseqüències que tindria per a ell una victòria sobre Roma i de la impossibilitat de fruir-la. El cabdill, sense sentit de la història, no pot veure més enllà del seu triomf personal, de la seva venjança jurada. Fabi s'acomiada dient: «Està bé... aleshores rep el meu condol per la teva victòria de demà».

«Un idealista» és la tragedia del Tetrarca Herodes—el que fou ja clàssic heroi calderonià. L'amor al poder de Herodes a matar la seva esposa i tots els seus particulars sentiments. Ésser Rei de Judca justifica tota la seva acció i és el seu mòbil. L'afany pel ceptre, raó de traïcions, baixeses i mesquineses, i raó de sublimitats, de victòries dialèctiques i absolutes sobre Cleopatra i Marc Antoni, demostració de la superioritat d'un absolutisme pur. Manar és el que importa, sense pensar en ahir ni en demà.

Sabem que —contemporàniament a les seves conviccions absolutistes que tan amargament el decepcionaren— tots els personatges centrals de Kaj Munk són de tipus dictatorial: superhomes. Aquest mateix Herodes posseeix una personalitat impressionant, malgrat viure al marge de les mínimes lleis morals humanes.

Herodes, Napoleó, Mussolini, no són d'aquest tipus tràgics en els quals, pel seu innegable i grandíssim valor personal convergeix la nostra admiració d'individualistes innats i el nostre avorriment d'homes lliures i éssers morals? Diu Munk de Napoleó —i això sintetitza el sentiment de cine generacions europees— «no té ja la meua adhesió però el seu record viu en el fons del meu cor».

VELL CUPILET CATALÀ

Vell cuplet català! Aquesta manifestació senzilla de l'alegria d'un viure (enyorada en el pressentiment, si més no), és avui dia una deixalla de valor arqueològic. I, tanmateix, en aquella època feliç de l'entreguerra, superficial i frívola, rica sense gravidesa, que ens donà les novel·les galants i les primeres conquestes atrevides del cinema, flori el cuplet català. Era el desvetllar-se obligat dels altaveus de gramòfon i de les ràdios xiuladores: Pilar Alonso i «Goyita», ambdues picardioses i ambdues identificades plenament amb l'època, cantaven amb llur veu «de cupletista» el darrer èxit del Barça o les secretes il·lusions d'una modisteta de les que lluguen berlines per Santa Llúcia. Els discos de gramòfon popularitzaven tot seguit aquests cuplets, que eren taral·lejats per les viles i en tots els celoberts, amb guany manifest dels oients casals, que s'estalviaven una bona dosi d'andalusisme d'estar per casa.

I la lletra intrascendent d'una cançó entretallada —el xarleston és a la porta—:

...i elàstica blaus,
subjectats amb candaus
porta el meu enamorat
i el barret de costat,
de color verd
perquè no perd...

omplia l'aire del migdia. d'un migdia amb pa blanc per a tothom...

Això succeïa a Kaj Munk; però amb dos anys d'invasió s'adonà del seu error tràgic i inesborrable. Per això i per haver reaccionat noblement, convertint-se en el símbol de la resistència de Dinamarca, l'ordre personal de Himmler fou acomplida i una matinada fou trobat el seu cos a les afores de Silkeborg amb el cap cosit a bules.

JERONI MALANS

LLUM I COLOR A L'ESCENA

Cosa molt diferent és ésser tècnic electricista i luminotècnic. Hem observat com als electricistes teatrals els causa una autèntica sorpresa que se'ls presenti una «fitxa de llums» per a una obra: tan acostumats estan a fer-ho tot per rutina i a la bona de Déu.

El llibre a què ens referim («The technique of stage lighting» R. Gillespie Williams. Londres. Pitman). és essencialment de tècnica, però no exclusivament, poix, en aquest cas, no en parlarem ací... Ens referim concretament a les parts III i IV «Art d'il·luminació escènica» i «Suggerències per a

I, més sentimental, diríem més litúrgic, el cuplet de la nit de Sant Joan, la nit de les fogueres, dels cascavells i de les galtes enceses:

Quant la nit de Sant Joan és arribada
no hi ha noia que no estigui enamorada,
en la veu de Pilar Alonso era la descripció, amb una pinzellada de modernitat, d'un costum tradicional i immorible, abundant també de cors.

No fa molts dies veiérem encara, en unes atraccions de barriada, «Goyita». Amb més facultats de les que conserva Raquel, «Goyita», cantà bé, amb sentiment i gràcia —essència del cuplet— dues cançons. Veure accionar «Goyita» mentre canta, com veure qualsevulla altra cupletista —i han d'ésser de les velles, és clar— és fer-se cabal idea que defensa un gènere, un gènere del qual posseï el ceptre, i el defensa amb les mateixes armes —ocades o no— dels temps auris: emotivitat, inspiració i gust.

El cuplet català s'enduu, en la seva davallada, tota una essència de Mediterrani lluminós, d'estiu, de pau fugissera, s'enduu l'aquarella d'uns anys que nosaltres no hem fruit i que, als ulls dels vells, apareix pigallada amb la humilitat de moltes llàgrimes. Vell cuplet català! Gosariem demanar-te que tornessis...

JOAN B. GREGORI

Joan B. Gregori

les diferents menes d'espectacles», on s'exposen amb claredat temes de direcció de llums, composició, tons dominants, ombra i colors. L'harmonia dels colors, element essencial de la presentació escènica i ordinàriament tan poc atès, les grans dificultats que suposa una perfecta ambientació i clima, es veuen aereesudes per la ignorància gairebé absoluta dels problemes a què es refereix aquest magnífic llibre. Per què totes les accions dramàtiques han de rebre la llum idèntica de l'inevitable bateria? Per què hem de sofrir la crua llum blanca sobre els decorats de paper? Per què la nit ha d'arribar en mig minut? Per què l'escena ha d'ésser inevitablement blanca o blava o vermella?

A qui prengui la responsabilitat de montar o produir una obra teatral, se li ha d'exigir una responsabilitat artística i tècnica. Dues falles tenen normalment els que es dediquen a aquestes tasques: que estudien poc i que venen poc teatre. Aquest llibre encertadíssim de Gillespie Williams pot ajudar a remeiar la manca de bons luminotècnics i així mateix a donar al director escènica una base d'imprescindibles coneixements.

Per als aficionats al teatre

La societat malmet les seves institucions per l'ús. Això ha succeït també amb el Teatre, que ha passat d'ésser una cerimònia de caràcter religiós a un passatemps sense finalitat més enllà que la del mateix espectacle.

L'aficionat al teatre—que dirigeix o interpreta—o bé pot servir per enlairar l'art escènic creant un ambient propici i educat, o bé per reduir-lo a simple desfogament d'exhibicionismes personals. Entre nosaltres, fins ara, havia estat el segon: tots recordem l'autèntica invasió de teatre de «bona societat» soferta fa dos o tres anys. És just afegir que en aquest aspecte, malgrat algunes restes, s'ha millorat molt, fins al punt que, darrerament, per a veure teatre amb un xic d'ambició s'havia de recórrer necessàriament als no professionals.

En un país com Anglaterra, on l'afició per l'art escènic és grandíssima, floreix un club d'aficionats a cada cantonada. I allí com ací hi ha de tot. Però la mateixa abundància fa possible una més encertada consciència sobre els problemes que ofereix la interpretació amateur.

Heu llegit el llibre «The technique of Play Production» per A. K. Boyd (Londres, George G. Harrap). És tracta d'un petit volum amb molt bona distribució de notes i suggeriments sobre tots els entrebanes que es poden presen-

tar al productor aficionat. Des de les claus essencials de la interpretació personal fins als inconvenients materials per a la comprensió de l'obra. Així mateix hi ha dades sobre nocions de declamació i intensitat dels diàlegs, elements purament escènics, com decorats, caracterització, possibilitat de rendiment econòmic segons la classe i categoria de l'obra, etc. Com a aportació personal de l'autor, conductor veterà de grups no professionals, professional de l'aprofessionalisme, podríem dir-ne, es transcriu el llibret de direcció abreujat de «In the Zone» el drama d'Eugeni O'Neill, amb un curiós gràfic de les oscil·lacions d'intensitat de la peça, amb constatació d'aquells moments decisius.

Tot el llibre, molt recomanable als qui senten viva la vocació i la temptació de l'escenari, està escrit de forma senzilla, clara i planera i amb una orientació absolutament pràctica.

CRÍTICA DE TEATRE

BLANCANEGRA de Lluís Elias

Al Romea, d'on de moltes setmanes ençà havia estat bandejat el teatre en la nostra llengua, — llevat de les dues representacions, en sessió única, d'«A l'abast de la mà» i «Hem perdut la nena», que sota la direcció dels germans Fernández Castanyer, tingueren lloc el juny i el juliol propassats respectivament i de les quals no val la pena de parlar — s'ha reprès, bé que tardanament, la temporada de teatre català amb l'obra de Lluís Elias «Blancanegra». Una obra sense transcendència, que no admet un anàlisi a fons, però que degut a la innegable habilitat escènica de l'autor aconsegueix allò que es proposa: divertir l'espectador al llarg dels quatre actes de què consta. El tema — la presència en un poble català de la filla d'un home blanc i una negra, vinguda tota sola des d'Uganda — enfocat des d'un altre aspecte pot oferir més possibilitats que les que n'ha aprofitat N'Elias. Però el seu autor ha volgut descabellar-les pel camí de la comèdia lleugera i no hi tenim res a dir. La interpretació, discreta. El decorat excel·lent. La il·luminació, acurada. — J. C.

El terrible Sartre

Una cosa és el problema filosòfic que pot representar l'existencialisme i una altra la conceptuació crítica de les obres literàries dels seus principals capdavanters. Ens referim concretament, al cas de J. P. Sartre.

Filosòficament, serà existencialista qualsevol doctrina sobre l'home que unifiqui causa, efecte i finalitat de l'existència humana en aquesta mateixa noció de pura «existència», que no té ni demana «per què» ni raons de principi ni fi.

Però no és d'això que volem tractar ara. Tanquem el llibre «Theatre» de Joan Paul Sartre (N. R. F. París 1947) que conté les quatre obres dramàtiques més característiques d'aquest autor: «Les mouches», «Huis Clos», «Morts sans sépulture» i «La Putain respectueuse» — ja poden suposar per què no traduïm els títols. Declarem que les hem llegides, cosa que no poden dir ni el cine per cent d'aquells que d'elles parlen.

Amb els seus procediments efectistes, hàbils, ràpids i segurs hom té la sensació que rellegeix una obra de l'èstat daurada del folletanisme ultrapirocenc amb les reaccions dels personatges barrejades capriciosament i paradoxalment. Totes elles, per altra banda, demostren una gran capacitat escènica de l'autor: tenen força significativa els mots i els

moviments, sense haver de menester de llargs parlaments, amb una reducció dels temes a reaccions humanes primitives, amb enorme preponderància de totes aquelles incloses en els set pecats capitals. La dialèctica de les obres viu reclosa en el terrible «huis clos» de l'existència humana; però no una existència lliure com podríem creure, sinó sobrecarregada de prejudicis i de civilització, sense un sol ressort de caràcter moral. L'existencialisme — al menys a través de les obres teatrals que comentem — no ens allibera: ens dona consciència d'un presumpte món de constant tortura on els homes hi són a desgrat i sense cap possibilitat d'alliberació.

Totes les peces són impressionants, sense dubte — des de l'anguniada i punyent sensació d'eternitat a «Huis Clos», fins a la reducció a mecanisme de joc dels problemes espirituals en «Morts sans sépulture» i al fatalisme negatiu de «La respectueuse»: aiguaforts on el desagradable s'acumula al més baix pessimisme transcendental. Com és que la sospitosa petulància francesa ha pogut veure una revolució filosòfica en el que potser no és més que un tremendisme, un guinyolisme intel·lectual per a fer malbé les digestions burgeses dels snobs?

CARLES MAURI

DONALD, L'HEROI MODERN

Individualment considerades, les nostres preferències per un o altre astre de cinema no interessien ací: en canvi, ho serà d'escatir les causes que ens fan coincidir socialment a donar una valor representativa tan gran a Donald, l'ànec de Disney.

Antigament els actors de cinema representaven tipus aventurers fets d'una peça, personatges ja coneguts del públic, «herois» en el sentit popular de la paraula. Eddie Polo, Tom Mix, el mateix Rin-tin-tin, Charlot; la tendència a la creació de «tipus» l'ha seguida del cinema modern, la segueix encara: Charlie Chan, Dr. Kildare, el «Sant»...

Els primers personatges de Walt Disney duïen ja una inquietud desconeguda en el cinema de ninots, però encara els mancaven peces, tenien reaccions superficials, úniques, ja conegudes, constants. Aleshores aparegué Donald, i Donald ha esdevingut reflex de cada u de nosaltres davant el món extern. Enfront de l'esperit aburguesat de Mickey, Donald vingué a representar l'home modern en lluita constant i activa amb tot, condemnat a no fruir repòs, esclafat materialment per les seves pròpies conquestes mecàniques.

La primera missió de Donald és, doncs, de fer-nos somriure amb les nostres pròpies petites misèries. Quant voldríem dur trenta coses a les mans i només ens n'hi caben dues podem pensar en Donald. Quan la conversa sostinguda amb l'amie que ens acompanya pel carrer es veu interrompuda pel ressò infernal del tub d'escapada d'una moto, pensarem en Donald. I el mateix que quan, creguts d'haver afinat la punteria, ens clavem un cop de martell als dits i el clau resta indemne.

Donald és l'home en essència bo i capaç, però que arrossega un fatal complex de ressentiment «a priori». Ell prou voldria anar pel món caçant papallones i retratant —recordem?— ocellets, però un seguit de circumstàncies adverses l'obliguen a emprendre-les a canonades amb ells. Prou voldria tenir un hort d'esponerosos planters però el talp demoníac els hi rosegua tots... Altres vegades, com un esplai, es procuraria una petita satisfacció de caràcter particularíssim, com és fer una bona migidada. Però aleshores no solament el rellotge sinó les parets i àdhuc el llit plegable se li tornen instruments de tortura.

Aquestes petites contrarietats creen una suspicàcia especial de to grotesc que a vegades li empetteix l'ànima; llavors fa criaturades; es vol estalviar els 25 centaus d'una entrada al museu («Invents Moderns») o es precipita a sobreestimar la seva autoritat («Escolars esgarriats»). El seu triomf, tard o d'hora s'entela. És l'home modern, anguniejat, que, ultra rebre les patacades més impressionants, té la dissort de veure'ri ridícul en la derrota.

Els enemics de Donald són sempre físics. Més que enemics en diríem obstacles. Són la distància, la massa, el soroll. Un mur altíssim, un vehicle rapidíssim, els engranatges d'una cinta Taylor («La mina d'or de Donald»). L'atruiment que li deixen aquests fracassos provocats pel mecanisme el fa reaccionar de manera vergonyosa, i fa que planegi petites venjances contra éssers més febles que ell. Així Donald ve a reflexar una altra constant aspiració de l'home d'avui: assegurar-se una certesa prèvia de victòria, vèncer, superar aquestes petites traves de la vida quotidiana.

Però el valor autèntic de Donald, el definitiu, consisteix en la paciència, en la mansuetud. Sí; aquest personatge que sembla condensar en els seus ulls tan mòbils i en el bec impertinent tota la mesquinesa de la venjança i la rancúnia cruel del feble amb manies persecutòries, se'ns apareix tot d'una, inesperadament, com l'exponent ideal d'allò que d'etern té l'home per a guanyar-se la simpatia dels seus consemblants i per a esdevenir un símbol; la resignació, la paciència, aquella certesa de la pròpia limitació que ens fa acceptar amb humilitat les vexacions que ens vénen de fora i per ací les torbacions que neixen en el nostre si. Quan Donald plega les mans, vençut per la complicació maquinista d'un engranatge, i volta els polzes pausadament, o quan, en l'aventura militar seva, després del desfici provocat pel «gag» tristíssim de les formigues i la reacció irada subsegüent, accepta resignadament la dolça monotonia de pelar una tona de patates, esdevé d'una simpatia irresistible: per totes les vegades que hem de claudicar, quan algú o algun fet se'ns imposa en pura lògica fent-nos veure clarament la inutilitat de la nostra rebequeria, gràcies, Donald!

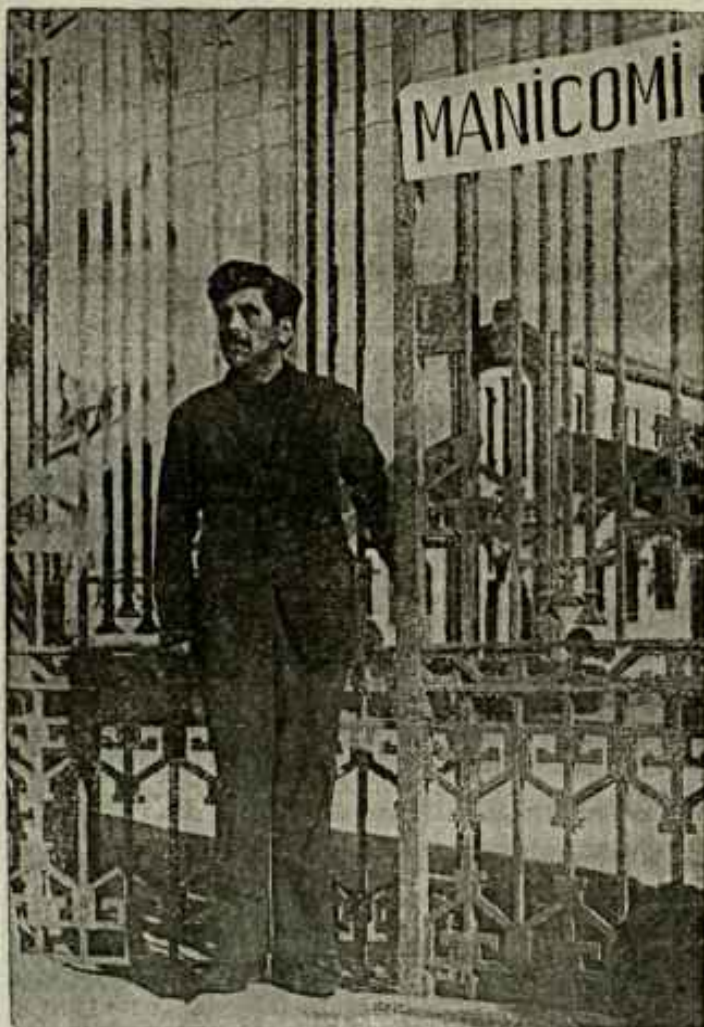
Certament les vegades que ell s'amanxeix són les menys. Però precisament per elles voldríem que no fossin tantes les misèries que ell —nosaltres— hagués de sofrir. De tant en tant li podrien donar a l'heroi modern alguna petita satisfacció més; li podrien donar un llit no plegable o deixar-li veure en un estereoscopi de fira la dansa dels set vels!

ORIOL HUGUET

Valladolid

Lluís Terricabres
intèrpret central de
«TARES ETERNES»

Enric Fité

Enric Fité: heus ací un nom que ha depassat les fronteres per a situar-se en un lloc destacadíssim de la cinematografia amateur europea. Aquesta fotografia pertany al seu darrer èxit, «Tares Eternes», sobre el tema de la bogeria. Aquest film ha obtingut un dels premis espanyols anualment atorgats a les millors produccions amateurs.

Fité construeix els seus films amb una concepció unitària del tema i una percepció molt aguda de l'equilibri entre plàstica i expressivitat. En aquest sentit «Porta Closa» és, senzillament, una meravella. Simplicitat, fluïdesa, emoció, tot això vessa d'aquest film guanyador del màxim premi internacional de cinema amateur a Stokholm, l'any 1947.

Fité ja va ésser conegut del públic, aquest públic sensible que es daleix per l'exquisidesa sense caure en estobismes totalment descentrats. Perquè cal fer notar que Enric Fité no envesteix el tema surrealista ni cap altra empresa que li aconseguís una popularitat a cavall de l'excentricitat, res d'això. Fité és equilibri, poesia de vegades molt afinita, però mai tant que s'arribi a perdre de vista.

Si fóssim en un altre país, Enric Fité no dubtem que seria arrabassat del camp amateur i traslladat amb tots els honors al camp professional. Ací és difícil que això succeeixi. I, ara, per ara, potser és millor. Enlloc no li seria tan aspre el camí de l'art.

Cinema

SOTA LA GIRAFÀ

Voldríem saber què ens durà de nou la vinent temporada. La incògnita, com cada any sol succeir, pesa damunt nostre. Una sèrie de circumstàncies de tipus administratiu són suficients per tal que l'espectador visqui en la més absoluta ignorància del que li donaran. Fa quatre anys que fou rodada als Estats Units «H. S. Pullman Sq.», per exemple. L'obra és un King Vidor autèntic: alguna revista donà el crit d'alerta. Fins i tot s'arribà a anunciar per a la temporada 1948-1949. Ara es torna a desmentir la seva estrena. Això no aconsegueix més que desacreditar el cinema americà ja prou fluix darrerament. Si les cases distribuïdores no porten juntament amb el material d'anar per casa les produccions de vàlua, poden desorientar el públic respecte a la vitalitat del cinema americà actual.

En canvi sembla que tenim en portes un Hitchcock recent: «El cas Paradine», història melodramàtica de les que han donat fama al pes pesat de animadors. Alida Valli—a Amèrica anomenada Valli a seques—fa la seva no molt triomfal entrada als Estudis de Hollywood, empresonada entre un Charles Laughton i un Gregory Peck molt imposats de llur tasca. L'acció se situa a Anglaterra i és una aventura de tipus forense, amb tot de sales de judici i perriques blanques.

El balanç de la temporada que ha finit no és massa encoratjador per al cinema de parla castellana: el millor film de la gran família hispano-americana, que fa poc ha celebrat la seva convenció a Madrid és «Enamorada» el film mexicà de Fernández, tens, racial a seques i bell. Els realitzadors espanyols, si van sorgint directors així més enllà de l'Atlàntic perdran la darrera oportunitat de regir el cinema de parla espanyola. Només

el «Don Quijote», de Gil, fotogràfica i minuciosa il·lustració de Polra de Cervantes, manté la dignitat—però no la força—, del cinema espanyol. Un cinema que tenia, com cap altre, les més favorables avinenteses d'ésser el capdavanter d'Europa.

Vot de confiança al cinema anglès: poc i bo. Gràcia s'hi entusiasmaria. Aquesta temporada ens ha servit «El setè vel», film que ha depassat les més glacials fronteres afectives i ha merescut lloances gens reticents de propis i estranys, i «En caure la nit», del qual parlarem en un altre número extensament i on les possibilitats del cinema fantàstic, diríem millor ultra-suggestiu, resten espresades amb un tacte i una intel·ligència que honora els autors.

I tenim notícia que darrerament els anglesos s'han emprès la tasca de fer un nou cicle dickensian que ha començat amb un «Nicholas Nickleby» realista i humà, prodigi de reconstitució i expressivitat.

El Jazz?

Es molt possible que no tothom sapiga que el Jazz va néixer cap allà el 1890, per tant, el món porta més de cinquanta anys de jazz. Per altra banda res no fa pensar que el jazz s'hagi d'acabar l'any que ve.

Si és una moda, s'ha de convenir que una moda de tanta durada pot quedar dins de la història musical com a qualificadora d'un segle. Segle XX: primer Amèrica, i després, Europa, des del 1917 quan la primera orquestra de «Jazz-band» va actuar en el Casino de París, s'han sentit invadides pel jazz, que començant per fer seva la música del ball, ha conquistat teatre, cinema i ràdio. La vitalitat d'aquest estil de música és formidable i, pels que no el comprenen, terrible. El jazz, vulgues o no, ha passat a formar part de la vida moderna. Ni propagandistes ni destructors; la simpatia per ell no exclou l'entusiasme que pot sentir-se per la música, per la «bona música» en general. Feliç el que admiri Beethoven i s'encanti amb Gershwin.

J.E. Bolan

Toc d'atenció!

Creiem necessari donar una nota d'alarma sobre el patrimoni musical més representatiu de Barcelona: l'Orquestra Municipal.

No llunyana encara l'època de la seva fundació, tothom recorda l'alegria amb què va ésser rebuda la formació de l'Orquestra del Municipi, cadascun dels concerts de la qual era un èxit més: la gent responia el màxim a la crida dels seus anuncis. Han passat dos, tres, quatre anys i el Palau s'omple a cada sèrie de tardor, hivern i primavera. Ara bé, què ha passat, dones, en la darrera sèrie d'aquest any, fa poc acabada? Feia pena el quart divendres contemplar la sala del Palau a menys de mitja entrada de públic.

No podem pas creure el que deia un crític musical fa pocs dies, que la gent el que més necessita és descansar després de la llarguissima temporada prolífica en concerts; a Barcelona—és un fet—hi ha afició a la Música i sobretot afició a l'Orquestra, i per tant, com més de concerts es donin, més pot l'aficionat destriar aquells que li interessin, i als concerts de l'Orquestra l'interès no els manca mai.

Creiem que no es mereixen això els disciplinats músics que la formen, ni la batuta experta i sentida del seu mestre Director, del qual és perfectament coneguda la seva afició renovadora de les obres del programa.

Esperem, per tant, que la propera temporada s'esgotin les localitats a cadascuna de les sèries, en bé de l'Orquestra i en bé de Barcelona, perquè, repetim, l'Orquestra Municipal és patrimoni indefectible de tots nosaltres.

Levin

Muri Prats de Cornill

Un nou compositor

Albert Prats Trian va donar, fa un temps, una primera audició de la seva Fantasia Heroica per a orquestra, al Palau de la Música Catalana.

Pel que fa a la crítica, davant d'un nou autor i d'una primera audició, cal

suspendre el judici; és lògic i legítim i prudent.

Sentimentalment cal obrir el cor a l'esperança. L'escola musical catalana és d'una riquesa singular. Potser un xic empetitida per les concepcions minoritàries ultra pirinenques.

Potser Prats Trian serà, amb la seva joventut benauradament inexperta, un inici de noves orientacions més ambiciosos, un dels eridats a escriure les grans simfonies de la nostra música.

Abans que tot cal afirmar una personalitat, després llançar-se al més alt. Prats Trian té un temperament esfeïdor i és un home senzill. Això és, feliçment, perillós.

Roda

L'ESBART VERDAGUER A VALÈNCIA

Hem vist i gaudit l'Esbart a la sensitiva terra valenciana, no solament com un producte de romàntic folklore, sinó en el pur primitivisme de l'espectacle. El «ball del cirí» plaurà sempre al fill de Castelltersol per una raó sentimental i emotiva; mes el que ha aconseguit l'Esbart és que aquest ball sigui comprès i gaudit per qualsevol, o sigui, que allò que fins ara fou localista pugui tenir resò, ambient i comprensió universal.

Un camí per a lograr-ho el mostra Diaghileff amb el ballet rus. Els puristes romàntics ens diran que res no tenen a veure les fantasies del ballet que hem vist i admirat, amb la força primitiva i ingènua de les danses dels muges en les festes pasquals. Fins a cert punt tindrà raó: mes una cosa és certa, i és que la dansa primitiva diria molt poca cosa al nostre esperit i a la nostra comprensió artística i que indubtablement els ballets russos han introduït i interessat el món en la música i la dansa del poble eslau.

Aquesta és la ruta que podem somniar per a l'Esbart Verdaguer. El tresor

vivent de la nostra dansa, net de tot allò que sigui exclusivament valor localista, insistint en tot allò que representi universalitat d'art i novetat d'intenció, i constitueixi quelcom comunicable, un missatge de la nostra essència a donar.

En un temps en què l'activitat artística defuig les grans manifestacions i es tanca en cercles selectes, minories geloses, cledes espirituals, decadentismes morboses i composicions de trenta-set síl·labes, l'empresa de l'Esbart és plena de responsabilitat i d'autèntica visió espiritual. El propi nom de Verdaguer—poeta ecumènic—n'és penyor.

Desitgem que l'Esbart no solament aïregi velles ballades, tradicions profundes, sinó que renovi, que accepti i construeixi noves danses, que ajudi la creació d'una música pròpia i privativa del ballet català i compositors, poetes i coreògrafs s'uneixin al geu voltant i col·laborin en la transcendència de la seva tasca.

Aquesta es la lliçó que ens ha donat per meditar l'actuació de l'Esbart Verdaguer a València.

Del món de la novel·la

Un xic desolat és el camp de la novel·la, oi més si el comparen amb el de la poesia sempre tan fecund en llengua catalana.

Un fet és ben palès i és que en poesia podem pretendre una categoria universal a la qual no podem encara aspirar en els altres plans literaris. És evident que sempre la poesia és minoritària i, així mateix, que el novel·lista necessita un públic bastant més extens, difícil d'aconseguir entre nosaltres. Una fortíssima producció en llengua caste-

llana ens ha fet sempre una desavantatjosa competència.

Amb el bon desig de millorar el panorama, l'editor F. Aymà ha creat el «Premi Joanot Martorell» que en el primer any d'existència ha aportat el nom de dues novel·listes: Cèlia Sunyol i Maria Aurèlia Capmany.

L'internacional de J. Janés també ens ha afavorit de retruc llençant a la palestra de la novel·la dos noms més: Màrius Gifreda i Josep Planes.

Olímpiques

per

ROBERT VALLIRANA

Celebrats recentment a Londres, els Jocs Olímpics, constitueixen una manifestació transcendental dins el món modern.

A l'esperit d'aquesta lluita de germanor, a l'elogi d'aquest combat mancat d'odi, va dedicar el nostre reportatge.

El comitè Olímpic de Londres s'ha lluit. El darrer corredor irrompé a l'hora prevista a l'Estadi de Wembley el dia 29 amb la torxa encesa i des d'aquell moment una immensa abraçada simbòlica enclougué en el seu optimisme esperançat tot el món de l'esport.

Els Jocs Olímpics de Londres han lluitat amb el precedent material de la darrera Olimpíada efemèrides esportiva que els alemanys organitzaren amb el zel i la precisió que els caracteritza. Agafà el III Reich l'any 1936 en el millor de la seva puixança econòmica i, encara, amb un gran prestigi internacional. L'Olimpíada de Berlín havia estat la millor de l'època moderna. L'ha superada la de Londres? De segur que sí. Pensem que Londres acaba de sortir d'una guerra i que els visitants podien veure no gaire lluny de Wembley els estralls de les bombes el pare de Windsor i el case martiritzat de la City. Els anglesos no han pogut, amb el presupost extraordinari, construir un estadi com era de rigor. Han aprofitat el que es construï amb motiu de l'Exposició Colonial de 1924, i n'han hagut d'acondicionar d'altres no gaire llunyans—Harringay, Uxbridge, Herne Hill—per a certes proves, com l'equitació, l'esgrima, el tir i el ciclisme. Però, amb tota la inferioritat material que es vulgui, Jordi VI ha inaugurat la XIV Olimpíada amb un esperit inimitable, amb el convenciment que inaugurava una era de pau, i la seguretat que era aquest el desig dels milers d'espectadors de Wembley.

Quant al rendiment tècnic dels Jocs, el món de l'esport ha pogut constatar que no ha retrocedit gens. Han estat batuts rècords tinguts fins avui en la consideració de molt difícilment superables, i això, en l'època actual, en la postguerra sorda i opressiva que vivim, té un mèrit que ningú no pot deixar de reconèixer. Vol dir que encara hi ha una cosa al món que camina endavant: aquest afany de superació física, el noble perfil humà que enclouia l'*«aidós»* grec, i que en aquell món menys pretèrit que etern es feia doctrina expressa a través del seu *«kalós kai agathós»*, el somriure del lluitador lleial que també sap perdre amb la corona de suor al front esbatanat als millors vents del futur, quan no pot lluir la de brots d'olivera del vencedor.

RESUM HISTORIC

El fet que els grecs de l'antigor tinguessin com a calendari la successió de les Olimpíades cada quatre anys, és prou el qüest per a demostrar la extraordinària importància que aquestes tenien.

En efecte, els Jocs Olímpics, instaurats no sabem quan però molt antigament, aplegaven entorn del santuari de Zeus Olímpic multitud de forasters vinguts de tota Grècia a participar-hi i de molt remotes terres a contemplar-los. Els Jocs Olímpics duraven set dies—el primer i el darrer destinats a cerimònies de caràcter cívico-religiós en honor de la divinitat suprema grega, protectora dels atletes i de tots els hel·lens. Acabades les cerimònies consistents a oferir sacrificis de bestiar i obsequis de valor al déu i en processons, començaven les proves esportives. Cal tenir en compte que els grecs mantenien un veritable culte a la forma i al rendiment físic, començant per llur vida familiar i municipal. La gimnàstica, obligatòria per a tots els ciutadans, els formava bellament el cos i el coneixement de l'anatomia artística que es desprèn de les estàtues arribades a nosaltres palesa l'estudi més intel·ligent i acurat del joc dels volums en repòs i de les línies en moviment. És, doncs, amb entusiasme com els grecs miraven un atleta. Com més complet fos, com més especialitats abastés, millor! Certament, avui dia no és així, però és, que, d'una banda, la preocupació exclusivament tècnica, derivada d'un culte al maquinisme, ha envaït el gust del públic divinitzant el rendiment en profunditat, i de l'altra és difícil que en el grau de desgast de les races actuals es donin massa atletes complets, aptes alhora, per exemple, per al salt d'altura, l'aixecament de pesos pesats i la natació, posem per cas.

Les proves a celebrar a Olímpia eren diverses, però en moltes d'elles s'hi interferia una mica el sentit militar de la vida: així la javelina era considerada un arma y com a tal llançada contra un blanc: avui dia és una prova de llançament a distància.

Hi havien curses d'un estadi de longitud—192 m.—, de dos, de dotze i de vintiquatre; salts d'altura, de longitud, lluita cos a cos, llançament de javelina i disc, curses de quadrigues, hipica militar i la interessant prova de cinc exercicis o Pentathlon, (salt de llargada, disc, javelina, carrera i lluita; puntuava el total obtingut).

Els atletes vencedors a les Olimpíades veien llurs noms inscrits en registres especials i eren rebuts amb honors de majestat en retornar a llurs ciutats. Píndar, poeta grec, cantà en els seus peans la glòria de molts atletes, coronats d'olivera, premi simbòlic i únic de les Olimpíades. Hom els feia estàtues-retrats, i, en morir, eren objecte d'un culte heroïc, com diu que el reberen dels seus companys els morts il·lustres a Troia.

Els romans, en fer-se càrrec de Grècia, demostraren poca afició a les Olimpíades i si en celebraren alguna ja li donaren to de commemoració. I s'acabaren un bon dia de l'any 393 els Antics Jocs Olímpics.

Fou un estudiant francès, Pierre de Coubertin qui, a les acaballes del segle XIX, reflexionant sobre la inexistència de competicions esportives mundials i inflammat d'entusiasme pels Jocs Olímpics de Grècia tingué la sobtada i feliç idea de fer-los revivre. Feia 1500 anys que un decret de Teodosi els havia suprimit.

El que fou més tard baró de Coubertin trobà al començament molta resistència però lluità sense treva i aconseguí de formar un Comitè Olímpic Internacional que, sota la seva presidència, celebrà les primeres Olimpíades de l'Era Moderna el mes d'Abril de 1896, a Atenes. Cap de les normes tècniques que regelen les competicions atlètiques actualment no hi era observada i les fotografies que se'n s'han conservat queden d'allò tan anaerònic, però també d'allò tan simpàtic. Cada quatre anys, seguint l'antiga tradició, els Jocs es continuaren, cada cop amb més aflluència d'atletes. París, 1900; Saint Louis (EE. UU.), 1904, i Londres 1908 afermaren la continuïtat i millorament de les proves. Stokholm 1912, fou ja una organització modelica i s'hi assoliren marques

tècnicament bones, incluint-hi les femenipes. Aquest any els americans deixaren establert un rècord per als 800 m. lli-sos—1' 51" 9/10—que durà 16 anys.

La Guerra Gran obrí un dolorós parèntesi i la torxa olímpica no es tornà a encendre fins el 1920 a Antwerp (Bèlgica). El 1924 París veié la primera Olimpíada completa de l'Edat Moderna, amb la inclusió del màxim d'esports fins ara admesos. Amsterdam el 1928 admirà astorada la irrupció dels japonesos en els Jocs, en els quals conqueriren un títol triple salt—i una medalla—natació—.

Los Angeles, 1932. La depressió econòmica que planava encara damunt Amèrica no empallidí l'èxit de les Olimpíades d'aquest any. Es construí un estadi capaç per a 100.000 espectadors i 550 estatges per als atletes: hom veié nous rècords i, sobretot, la innovació de les cambres elèctriques que filmaven l'arribada dels atletes a la meta per tal d'evitar discrepàncies entre els jutges. Els japonesos triomfaren plenament en natació i els americans en pista.

1936. Hitler es prengué molt a pit l'organització dels jocs a Berlín. L'estadi construït fou més gran que el de Los Angeles i els rècords de les proves de velocitat superats netament. Sorgí també un gran campió, l'americà Jesse Owens, potentíssim velocista i saltador que obtingué tot seguit una popularitat només comparable a la que assolí Paavo Nurmi,

l'any 1920. Els japonesos guanyaven la majoria de proves de natació i, encara, el marathón en un temps magnífic: 2h. 29m. 19s. 2/10. La innovació més característica fou la cursa de relleus d'Olimpíada a Berlín a través d'Europa a càrrec de 3.000 atletes que es transmetien la torxa, innovació que ha quedat incorporada definitivament i observada aquest any a desgrat de determinades dificultats frontereres derivades de l'existència de telons d'acer.

Proves olímpiques de 1948: 100, 200, 400, 800, 1.500, 10.000, 4.200, metres; 3.000 m. obstacles, 100 i 400 m. valls; 4 × 100 y 4 × 400 relleus, en curses.

1.000 i 5.000 m. marxa.

Alta, longitud, perxa i triple, en salts.

Javelina, disc, pes i martell, en llançaments.

Decathlon, pentathlon, basket-ball, boxa, rem individual, ciclisme, hípica, esgrima, fútbol, gimnàstica, hockey, rem col·lectiu, tir.

Natació (100, 400, 1.500, 4 × 200 relleu, estil lliure; 100 espatlla, 200 pit, salts de palanca alta i baixa, water-polo). Aixecament de pes, lluita lliure i grego-romana, regates a vela.

President del Comitè Olímpic 1948: Vescomte Portal de Laverstoke.

Director executiu: Lord Burghley.

L'ÚLTIM

Lang és un gran atleta.

F. nós, ràpid, posseïdor del millor rècord de l'atletisme nacional, gat vell de les pistes de cendra, de les palestres esportives.

Nuel, el seu deixeble, sent una gran admiració per ell; tanta, que en parla amb devoció i frase exaltada. Però Lang, n'estic segur, deu considerar Nuel com un mal saguidor de les seves ensenyances.

Ell, el deixeble, no és un home brillant. Lang opina que té condicions físiques excel·lents, però no l'acaben de satisfer els costums i les rares actuacions de Nuel.

Tothom, i en dir tothom parlem de la immensa majoria, aspira a ésser el triomfador, l'heroi que, després de mil ímprobos treballs, arriba a la meta netament destacat i és vivament admirat pel públic i, per damunt de tot, per les dames.

Però, en considerar sota aquest prisma massa interessat el nostre Nuel, es comet un enorme error.

El nostre home és modest, és atleta, però modest.

Podria ésser una figura, potser una gran figura, en la seva especialitat, però en el que és bo no actua, prefereix ésser home anònim, l'heroi desconegut, arribar entre l'allau de

rerassagats, entre els dolents com s'acostuma a dir en l'argot esportiu. O bé entre els bons que es sentiren indisposats, incapaces de donar el màxim rendiment o també que tingueren la malaltia que, segons ells,

impedeix de triomfar a molts atletes, que és un estratègic mal d'estómac a mitja cursa.

No es pot dir tampoc que Nuel no tingui preferències en les pràctiques esportives: ell no vol, generalment, actuar en els anells de cendra, en les pistes dels estadis, on l'emoció sucumbeix víctima de la puresa del mateix atletisme, no; prefereix les llargues curses i, si pot ésser, un cross pels carrers de la ciutat.

En la ciutat, en mig dels carrers i de les cases, les proves atlètiques

posseeixen, per a ell, una rara emoció.

Quan, a mitja carrera, entre els darrers, corre amb pas rítmic i elàstic, algú del públic crida per a animar-lo:

Endavant, noi, que l'arribada és aprop! I ell aprecia en el seu just valor aquesta bona disposició simpàtica.

I fins i tot aquest ésser mal educat que és el conductor de tramvia té la gentilesa de parar per tal que ell pugui passar.

Sense cansar-se, sense apretar, sense esgotar-se, pas a pas, continua.

I si, en trobar una noia bonica, aquesta sent la tristesa de veure'l tan mal classificat, Nuel, sensible, esprinta, avança vint o trenta camarades i la dama somriu joiosa pensant que, si encara hi és a temps, el seu elegit pot guanyar.

Però això s'esdevindria o podria esdevenir, si Nuel fos un mal companyó, i ell per res del món faria una mala passada als seus amics. Ell no és ambiciós. I a més, per què discutir als seus companys els llores de la victòria?

Prop de l'arribada disminuirà la marxa, deixarà passar als que van darrera d'ell i no intentarà, en el

fogós esforç final, millorar la seva posició. La glòria per als ambiciosos; per a ell, decididament, no.

I si algú una mica cruel, fixant-se en l'aguirot que és l'ensenya del seu club, li diu amb ironia: *Aquest de l'àguila, veïam si corre una mica més de pressa!* Us quedariu gelat en veure la seva menyspreadora mirada tot disminuint la marxa.

Arribarà somrient, sense la més lleugera vergonya o alteració nerviosa: passarà la blanca cinta pintada damunt el paviment i començarà a esperar... Esperarà dos o tres dies, fins que la fulla esportiva de la ciutat, sense noves d'interès general,

amb espai sobrant a les columnes del diari, publiqui íntegrament la classificació.

Nuel va arribar en el 197^è lloc entre dos-cents atletes que feren la cursa i per això està trist. Pensa en el 198^è, en el 199^è i en el 200, en el trist que ha d'ésser per a ells haver arribat en aquest ordre, i es fa el ferm propòsit que això no tornarà a succeir: la pròxima vegada arribarà el darrer.

Perquè ell és un soldat sense nom i sense glòria de les lluites esportives.

JOAN GRASES

EDICIONS

L'any 1947 foren editats en llengua catalana, 87 llibres de circulació normal. Aquesta xifra representa, aproximadament, una quarta part del que s'editava fa alguns anys i que venia a ésser un llibre per dia.

Les baixes d'escriptors han estat poques i per elles mateixes no poden donar raó d'aquesta disminució. Deixant tòpics comuns creiem que la causa és doble: manca d'ambient i, com a conseqüència, retribució minsa a l'esforç de l'autor i que la crítica és necessària a l'escriptor d'avui dia, i en la actualitat aquesta crítica és inexistent.

Perennitat de l'Aquarel·la

Es una i múltiple. En unes mans esdevé dramàtica, plena d'empastats, adalcerada rera afirmacions de forma i color. En unes altres és com la besada del rou sobre la fulla; insinuant, llevíssima i ingràvida.

Tot l'interès que pugui tenir com a procediment no posposarà la resultant de les seves pròpies possibilitats expressives. Fou un gènere tingut per molts en la consideració de menor, mes els que això deien no sabien pintar a l'aquarella o bé en retenien només el profit de la rapidesa d'execució de cara a l'esbós. Si ara veïessin com es valoren certs esbossos potser reflexionarien.

I és que la vida amb què anima les figures, la precisió amb què pot encloure les línies i la sensació de volum com increada, miraculosament present al pas del pinzell, fa que una simple insinuació, una taca, si és de mà mestra tingui cor i ens dugui a refer la comunió de l'artista amb el model tan bé com ens ho pugui palesar qualsevol altre camí tècnic.

En els pobles orientals l'aquarella és encara el sistema nacional de pintura. Hom el fa expressió d'un realisme-impressionisme que té les seves arrels últimes en la mateixa concepció religiosa budista o sintoïsta de tota essència. Les coses, així, conservaran llur perfum, llur fragilitat per damunt de tot, per damunt de la mateixa contundència que un occidental hi descobriria. I les roses no perdran el ceptre del color i de l'harmonia heretats del Pensament Unic qui les perféu.

Els occidentals adoptaren l'aquarella molt més tard que els orientals i fins que ens arribà la matèria receptora del color que anomenem paper no es pot parlar pròpiament de pintura en el sentit de composició pensada i executada independentment d'un text i valent per si pròpia. Ara, si el Renaixement féu aquest miracle, a'gradà d'altra banda d'una sumptuositat i puixança de concepcions que requeriren la presència de decoradors al fresc i de pintors de cavallet. L'aquarella restà relegada a l'esbós i només en alguna ocasió constituí sistema pictòric autònom. Una curiosa interferència de procediment amb el fresc ens la donen algunes mos-

tres d'aquarella italiana del s. XV, pintades damunt de fusta enguixada i preparada amb una capa de cola que permetés de córrer l'aigua per sobre amb llestesa. El segle XVIII ens donà esplèndides mostres d'aquarella, especialment a França i Anglaterra, on Turner ens legà la seva generosa concepció del paisatge i les ampuloses marines que l'han fet cèlebre.

Però fou més tard, quan hom retornà a la pintura del paisatge «sentit», ço és, passat pel sedàs de l'ànima de l'artista, concretament, paral·lelament al triomf del moviment impressionista, quan l'aquarella sortí del seu emperesiment i es féu popular entre els artistes i entre el públic. Corregué aleshores paral·lela a la pintura a l'oli i a altres procediments més durables i conquerí la simpatia de tothom. Alguns noms, Fortuny al davant, decidiren el cop.

Avui dia el camp de l'aquarella, sense estar restringit, es troba volgudament delimitat, i a ningú no se li ocorre de fer una composició de gènere a l'aiguada. En canvi, la sensació d'alliberament i de dolça frescor d'un paisatge matinal o la gràcia d'un apunt pastoral i infinitat d'estudis d'exterior o animalístics, i tota la gama de cançons de Mar són domini simpàticament seu. La seva economia de mitjans, d'altra banda, i, diríem, l'aventura de les mateixes sorpreses que el joc de les taques rapidíssimes sobre el paper pot plantejar la fan llaminera als ulls de molts aficionats. Per bé que excel·lir en una tècnica tan ingràvida i espontània sigui difícil, el cert és que el nombre de conreadors de l'aquarella cada dia creix arreu del món. Perquè més enllà de la tècnica ingràvida de què hem parlat hi ha tot un sistema de ritmes difícilment entenedor a qui no es vulgui sentir un cop més simple espectador: perquè la gràcia última de l'aquarella és la sobtada deu d'alegria que pot provocar-nos amb l'esclat femení del seu vestit quan creua per davant la finestra dels nostres ulls. I per ací es comença. Es comença a estimar-la, és clar.

PERE MERCADER

Setembre, 1948

M À Q U I N E S

Quan hom s'esforça a contemplar amb esperit serè l'estrat humà que formigueja per l'escorça del nostre planeta, colpeix i cida un greu panteix de queixa i la vista un espectacle sòrdid. En la total desharmonia, dues notes imposen un so: descontentament del present i por del futur; dos motius determinants del capteniment dels homes i pobles del nostre temps i que tenen una causa comuna: la misèria. A propòsit d'això, farem algunes remarques. Heus ací la primera:

A les darreries del segle XVIII, dos fets, un de molt aparent, d'altre no tant, feren trontollar els fonaments, no gaire sòlids, de l'ordre social establert. L'un és la Revolució Francesa; la història l'ha estudiat prou bé. L'altre no ha estat tan estudiat tot i que ha tingut per a la humanitat molta més transcendència: Watt, un savi anglès, l'any 1776 descobreix la màquina de vapor de doble efecte. No és molt complicada, però pot fer rodar un eix a una certa velocitat, i aquest eix en pot fer rodar d'altres i... hom pot aplicar la força que transmet a la manufactura de tota mena d'objectes.

Les conseqüències són extraordinàries. L'artista, que considerava el seu treball com un art, desapareix. Sorgeixen l'industrial i el proletari, i uns edificis que Dant no hauria refusat d'incloure en el seu Infern: les fàbriques on s'inicià la mecanització. Les mines de carbó, que forneixen aliment a la prodigiosa màquina, no són, encara ara, gaire millors.

D'aquests dos fets, el primer, el més feble, pogué ésser en bona part contrarestat i contingut i orientades les seves naturals conseqüències; d'altra banda, no tingué prou força per a transcendir enllà dels Urals, a la part del món més poblada i extensa: l'Àsia.

L'altre, la màquina, el més fort, imposà la seva llei a tots els àmbits sense que cap força moderadora hagi pogut, fins avui, fer res per tal de contrapesar, encaixar o controlar la seva incansable activitat, sempre creixent.

L'aplicació de la ciència a la tècnica produí d'antuvi grans entusiasmes. Dues paraules esdevingueren populars: Vapor i Progrés. Es pronuncien amb emfàtica, hom hi creia amb una fe ingènua, total. No oblidem que quan Aribau i els seus amics publiquen a casa nostra aquella famosa revista tan important per a la Renaixença, li posen per títol «El Vapor», sinònim d'esperit renovador, de confiança en el futur, d'universalisme. Recordem també les innumbrables associacions polítiques i recreatives i els diaris i revistes que s'anomenaven «El Progrés». Hi havien adhuc els partits «progressistes». Les paraules han passat ja de moda i també allò que representaren.

Però les màquines hi són, cada vegada en major nombre i més perfectes. Quan únicament ajudaven a fer el treball, produïen riquesa i sols riquesa. Des que fan el treball produeixen riquesa i misèria. Per què? Ningú no pot contestar-ho amb plena certesa, però el fet és massa evident per a que pugui ésser ignorat, i les teories que intenten explicar-lo no resolen el problema. La iniciació de la misèria com a fenomen general i cada dia més estès coincideix amb l'aplicació de la màquina a la indústria. L'home no interromp ja la invenció de màquines que satisfacin les seves necessitats; la màquina no cessa de crear noves necessitats a l'home. Un cercle viciós impossible de defugir: com més necessitats més màquines, com més màquines més necessitats.

Per altra banda el treballador manual perd categoria humana; abans un ofici comportava intel·ligència i atenció. Ara l'especialització redueix cada vegada més el camp de les activitats intel·lectuals i condemna l'especialista a una rutina embrutidora.

Constatem encara que la màquina rarament treballa millor que l'home. La qualificació fet a mà és, en molts objectes, garantia de qualitat màxima.

I el fet que l'economia d'un poble depengui en bona part del bon rendiment de la maquinària posa sempre un interrogant de perill en el seu esdevenidor. En efecte, un home amb prou imaginació o un gruy amb prou constància poden inventar una nova màquina o una nova força apta a trasbalsar pregonament el sistema establert. Un país possessor d'un nou enginy o d'una matèria prima a la qual un savi ha trobat noves aplicacions pot, no sols enriquir-se extraordinàriament, sinó també posar en perill l'economia d'altres nacions i fins i tot arruïnar-les.

L'inventor no posseeix elements per a preveure les conseqüències del seu invent; el polític no pot impedir que un savi, políticament irresponsable, trastorni pregonament el cos social amb la invenció d'un senzill artefacte; l'industrial posa traves a les innovacions que perjudiquen els seus afers sense tenir en compte cap altra cosa; l'obrer ignora tot el mar de fons on es forgen el seu benestar o el seu malestar, culpa qualsevol dels danys que sofreix i creu, ingènuament, que un augment de sou li resoldrà el problema.

I, encara, l'obrer pot unir-se, arruar-se, esdevenir una massa, és a dir, una força cega, que es mou i actua d'una fàcil de preveure, de contenir i d'evitar. Però això darrer ja forma part d'una altra remarc.

M. BALASCH I MONTAGUT

Força

NOTES DE LLENGUATGE - (Telèfon - Telefonar)

Es un fet del llenguatge corrent la influència perniciososa del castellà. Però potser no ha arribat a produir una desorientació tan palesa en cap grup de mots com en «telèfon» i els seus derivats. Molta gent empra la forma «teléfono» (pronunciat taléfunu, taléfanu) que ha d'ésser rebutjada.

De «telèfon» tenim el verb «telefonar» normal; però hi ha gent que diu «telefonejar», per influència del castellà «telefonear», forma que ha d'ésser bandejada. Hem de reconèixer, tanmateix, que la forma correcta és, de molt, la més usada.

Altament, però, guanya terreny d'una manera lamentable una construcció equivocada d'aquest verb: així, hi ha molta gent que diu «el telefonaré», «la telefonaré» i fins «les telefonaré», per una complicada influència del castellà que

no tenim espai per explicar. Unicament direm que telefonar, portat un complement indirecte de persona que en la forma plena, amb preposició, és a ell, a ella, per al singular, i a ells, a elles per al plural; i en la forma inaccentuada, li (masc., fem.) per al singular i els (masc., fem.) per al plural. Per tant, la frase correcta és «li telefonaré» (a ell o a ella), «els telefonaré» (a ells, a elles). Igualment s'esdevé amb els sinònims de telefonar «trucar», «picar», «donar un cop de telèfon», «donar una telefonada», etc., les construccions correctes dels quals són amb li (li trucaré, li picaré, li donaré un cop de telèfon, li donaré una telefonada, etc.) per al singular masculí i femení i els (els trucaré, els picaré, els donaré un cop de telèfon) per al plural masculí o femení.

MENTOR

Joan G. Junceda ha mort

La personalitat d'aquest artista és massa popular perquè calgui fer-ne ací una presentació. La seva tasca d'il·lustrador és prou coneguda i el seu record ben viu entre nosaltres. La ploma àgil i pròdiga de Junceda ha fet les delícies de tres generacions de catalans, que han vist en les figures romàntiques o humorístiques dels seus dibuixos una bellíssima interpretació dels personatges més representatius de la nostra literatura popular. En l'obra de Junceda, resta plasmada per sempre la delicadesa i la finor d'esperit d'aquest home bo i senzill.

Poques vegades un document gràfic ha tingut un poder de síntesi tan gran com aquest dibuix de Renart que ens presenta Joan Junceda en la seva darrera hora, la de la seva mort, amortallat amb l'hàbit franciscà.

Qui se'l mereixeria més que ell? Quina vida trobaríem més diàfana que la seva?

*Aquella primavera ja és lluny per no tornar;
fugí batent ses ales en la claror xalesta.
De sos daurats ensomnis, una tristesa en resta,
i de ses flors, tan belles, ni una en va fruitar.*

*Ara, que com una ombra l'estiu declina ja
i es va emboirant de llàgrimes sa lluminosa festa,
no sents per tot entendre's, ànima meua, aquesta
sentor de flor marcida qui en l'aire se desfà?*

*Potser l'abril, d'enfora, l'últim adéu t'envia:
el seu record perfuma l'estiu en sa agonía,
encomanant als aires un mal d'enyorament.*

*Somriuen en les postes diafanitats llunyanes;
amb una delicada tristesa de germanes,
les roses de setembre s'esfullen lentament.*

MIQUEL FERRÀ

Miquel Ferrà. a mig camí

Itinerari espiritual a través d'un llibre

Dels poetes que fins en les composicions més objectives vessen una inquietud espiritual, sovint matisada de dolor, uns n'hi ha que necessiten expressar-la d'una manera estrident (en el tema, el concepte, la paraula, el ritme, la rima o el so); llurs obres els revelen sempre disposats a fer patent als altres la dolor de la pròpia ànima en conflicte amb si mateixa o amb el món, i a detallar-ne les més decisives particularitats. D'altres, com porucs de torbar la calma i serenitat del món, i com si els calgués revelar-se, però fossin temerosos de saber-se sabuts, sols ho fan valent-se dels recursos d'un lirisme abstrús, que els permeti sentir-se expressats però no confessats. Miquel Ferrà, per íntima senyoria espiritual, ha sabut situar-se en el punt just per no caure: l'excés d'uns ni el manament dels altres.

Aparentant una facilitat gens banal — simplement la facilitat del qui somriu mentre realitza l'esforç d'acomplir la seva feina —, la seva obra s'ofereix com una lenta visió del món, el temps i les coses feta de tal manera, que coses i món per ell cantats ens retornen com una pàtina que hi ha restat damunt, els ulls — i els ulls són l'ànima —, del poeta que les ha dites.

Cap d'elles no ha sofert un retorçiment que l'íntim adoloriment — elegia que ha matisat la seva vida els hagi imposat; però totes li pertanyen i el serveixen fidelment, sense perdre llur alada gràcia i serenor. Sense torbar la claredat diàfana del paisatge que l'ha envoltat i damunt del qual els seus ulls han passejat morosament la seva ànima, una punta de tristesa brilla i va creixent al llarg de la seva obra, gairebé com ocult rierol que en sa crecudada acaba centrant l'interès del paisatge circumdant.

Hi ha un punt on aquest canvi es fa dominant. Nosaltres el trobem cap a la meitat de la seva obra «A mig camí». Aquella melangia que en els primers poemes es manifestava en un desig de refugiar-se en la dolcesa infantívola, gairebé d'enyorances de falda materna,

*«Oh goig de fer-se petit,
com el bon Jesús volia!
Embaumar-se d'eira olor
d'inocència i de purea
arraulit dins l'horitzó
del Betlem de la infantesa!»*

és a mitjan llibre, en la «Cançó romàntica», revelada ci una clara confessió.

*«Joventut és una essència de tristesa
en què es pu el desengany amb la il·lusió.»*

Confessió que ha requerit d'En Ferrà — potser per la força dolorosa d'aquest reconeixement — un programa de compensació.

*«Ah, de l'hora que fruïm no en queda traça:
se dissipa l'ombra vana del record...
Però l'hora, si és tan bella, és perquè passa:
tot l'encant de nostra vida està en la mort.»*

En aquest moment el conflicte ha quedat definitivament plantejat en la forma crua, punyent, de la pugna de dos elements antagònics no resoltos encara en harmonia superior, tal com correspondria a la primera mena de poetes que alludim al començament. Però, de seguida, plana, contra plana, el llibre ens ofereix la solució harmònica que sols pot transmetre's a través d'un esperit de senyorívola enteresa com el d'En Miquel Ferrà.

Ens referim al poema «Setembre», que encapçala la pàgina. En ell, el conflicte de l'ànima i la implacabilitat dels camins, que, encara que la fereixin, li són imposats, ha estat elevat a un grau d'insospitada purea; la dualitat entre ànima i món ha estat dissolta en impregnar-se l'ànima d'una melangia adient igualment a la bellesa del món que a la dolor generada per la seva desavinença amb l'ànima delicada del poeta.

Després, aquesta melangia anirà creixent, creixent, sense prendre mai accents turbulents ni cobejosos d'impressionar fortament, de venjar-se de la pròpia dolor mostrant-ne les nafres als altres. Hem dit abans que uns poetes són adolorats de fer-ho així i d'altres esquerps de mostrar llur adoloriment. La nota d'elegia que impregna les planes d'En Ferrà, és tan delicadament sincera i tan ben continguda, que li permet manifestar-la sense haver de témer mancar ni ésser sobrer de pudor perquè no destrueix l'harmonia o bellesa de les coses cantades, ans els deixa una delicada pàtina de la seva ànima, que les eleva per damunt del què, sense aquesta pàtina que ell hi posa, potser sols fóra l'lorda materialitat.

PAU AGUSTÍ

FOCS D'ARTIFICI

El progrés científic

Segons Mr. Watson Davis, director del servei Científic dels Estats Units, e.s. deu descobriments més importants realitzats l'any 1947, foren:

- 1.-Els avions sense pilot que poden creuar l'Atlàntic.
- 2.-Els estudis sobre la pluja artificial.
- 3.-La síntesi de proteïnes en cadena llarga, origen de nous plàstics d'importància mèdica i industrial.
- 4.-Transformació de protons en neutrons i viceversa.
- 5.-L'ús de l'estreptomicina en el tractament de la tuberculosi.
- 6.-Perfeccionament del vol per reacció.
- 7.-Descobriments de restes hu-

manes de 10.000 anys d'antiguitat a Tepexpan (Mèxic).

8.-Aparells fotogràfics que amb una sola operació fan fotografies enllestides.

9.-Descobriments del fet que l'olor pot ésser detectada mitjançant raigs infra-rojos.

10.-L'haver-se observat la més gran manifestació de taques solars del segle.

A les bàscules del «Metro» hi ha unes indicacions per al públic que val la pena de transcriure:

Quiere usted saber su peso exacto?

- 1) Suba Vd. bien la plataforma!
- 2) Echa Vd. diez céntimos!

3) Está Vd. quieto sin tocar la báscula!

Realment, això fa farum d'estrangerisme: mireu més avall i llegim: «Seitz - Werke, Kreuznach». Una mica més amunt de Moncada, vaja.

Un jove komsomol soviètic entra a la Casa del Partit de la localitat, i, veient un gran retrat presidencial, preguntà:

-Qui és aquesta?

-Popula Saphosnovitxa, primer premi de fecunditat de les nostres Repúbliques Soviètiques. Donà a llum 24 fills en l'espai de vint anys...

-Magnífic! On és ara?

-A Sibèria. Va matar el seu marit.

BRIDGE

PROBLEMA 1 per SET-TRÈBOL

- ♠ - Q, 8
- ♥ - Q, J
- ♦ - -
- ♣ - A, K, J, 8, 2

- ♠ - 10, 9, 5, 4
- ♥ - 7, 6, 2
- ♦ - -
- ♣ - 7, 4

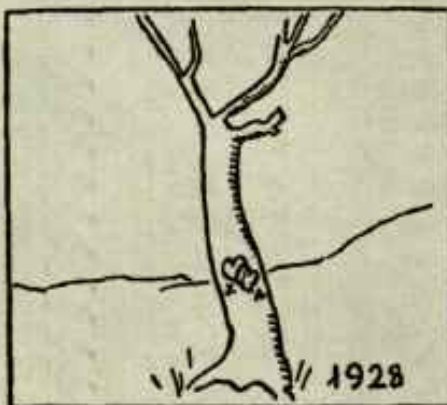

- ♠ - J
- ♥ - A, 10, 9, 5
- ♦ - J, 9
- ♣ - 7, 5

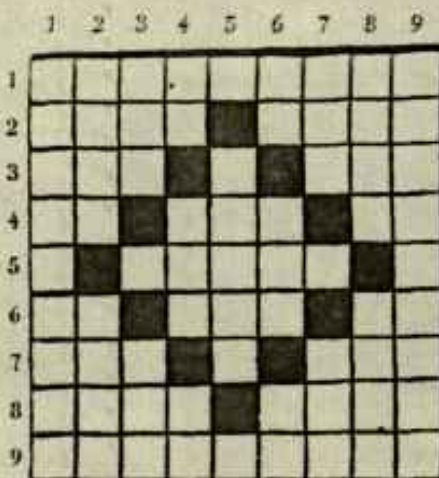
Sense triomf.

Sud, juga el 5 de Cor, i guanya totes nou bases, qualsevolga que sia la defensa de Est-Oest.

Història d'un gran amor

MOTS CREUATS

HORITZONTAL. - 1. Pesar les raons en favor o en contra d'una decisió a prendre. 2. Part de l'ull. Exemple de tortament. 3. Premi. Consonant. Passat i al revés, adverb. Fill de Noé. Al revés, pronom. 5. Consonant. Arbust. Consonant. 6. Al revés, pronom. Accident geogràfic. Article. 7. Abreviació del patró d'Irlanda, al revés. Vocal. Passió. 8. Al revés, poc intel·ligent, femení. Full de paper plegat pel mig. 9. Flor d'arbre fruïter.

VERTICAL. - 1. Ésser al qual s'adora. 2. Déu de la mitologia grega. Mena de vernís opac. 3. Flor. Consonant. No adulterat. 4. Adverbi, al revés. Viscera. Lletra grega. 5. Consonant. Casa. Consonant. 6. Existeix. Adjectiu possessiu. Inicials d'un cosí meu. 7. Canal. Consonant. Líquid viscos. 8. Déu de la mitologia grega. Paradís. 9. Forma de govern.

Paisatges de la nostra terra

Des de la vila de Blanes fins a la badia de Colliure, en el Rosselló, part d'enllà de la frontera francesa, va retallant-se en innombrables filigranes la nostra lluminosa Costa Brava. Adés s'eixamplarà en una ampla platja—a Tossa o a Cadaqués—, adés es redossarà en la tranquil·la suavitat d'una cala—Aigua Morisca, Aigua Celida o Cala Marquesa.—Tan aviat sortirà amb la bravesa esquerra dels penya-segats dels caps de Sant Sebastià, de Bagur o de Creus, com es retindrà en la gràcia recollida de la cova dels Freres o de l'Infern. I ça i lla, alternant amb l'esquerpa duresa de les roques i amb l'àrida roentor de la sorra, ran de la cala i del rocam, dolçament abocats a la blavor immaculada de la Mediterrània, les copes incensades dels pins o la verdor discreta de les alzines sureres.

La Costa Brava, bressada entre el ritme de la sardana i el batent de l'ona, pren tota la transparència i la lluminositat de l'ànima de Catalunya, mesurada, serena, permanent.

J. BALLESTER

(Vint-i-cinc anys de
Ballester)

La Costa Brava